Jonna Rantanen

VANHEMPIEN KOKEMUKSIA PERHE-SATAMATOIMINNASTA

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kaakkois-Suomen piiri

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK)

2020

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Jonna Rantanen	Sosionomi (AMK)	Helmikuu 2020

Opinnäytetyön nimi

Vanhempien kokemuksia perhesatamatoiminnasta Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kaakkois-Suomen piiri

47 sivua
2 liitesivua

Toimeksiantaja

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kaakkois-Suomen piiri
Toiminnanjohtaja Christa Carpelan

Ohjaaja

Lehtori Eija Vikman
Eroauttamistyön koordinaattori Satu Lukka

Tiivistelmä

Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa perhesatamatoiminnasta Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Kaakkois-Suomen piirin perhesatamatoimintaan osallistuneilta lasten läheisiltä. Tutkimuksessa selvitettiin, miten vanhempien yhteistyö oli sujunut ennen perhesatamatoimintaa ja miten perhesatamatoiminta vaikutti vanhempien suhteeseen ja yhteistyöhön sekä sitä, kuinka toiminnan järjestelyt toimintaan osallistuneiden mielestä onnistuivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kaakkois-Suomen piirin taholta.

Tutkimuksessa käytetty kyselylomake tehtiin Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimesta ja sen lähetti toimintaan osallistuneille Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kaakkois-Suomen piirin eroauttamistyön koordinaattori. Kysely lähetettiin sähköisesti 18:lle toimintaan osallistuneelle ja vastauksia saatiin 13 kappaletta. Kysely lähetettiin asiakkaille asiakkuuden päätyttyä, aikavälillä toukokuu–marraskuu 2019.

Tutkimus toteutettiin pääasiassa kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusotetta käyttämällä. Kyselyssä olleiden avointen kysymysten osalta käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta täydentävänä lähestymistapana.

Teoriaosuudessa käsitellään eroa lapsiperheessä, lapsen huomioimista erotilanteessa sekä sitä, millaisia vaikutuksia erolla voi olla lapseen.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että perhesatamatoiminta vaikutti positiivisesti lasten ja etävanhempien suhteeseen. Positiivisia vaikutuksia toiminnalla oli myös eronneiden vanhempien väliseen suhteeseen. MLL:n ja vapaaehtoisten toimintaan oltiin myös tyytyväisiä. Suurin osa (83 %) toimintaan osallistuneista koki toiminnan auttaneen perhettä erotilanteessa.

Hyvä suhde molempiin vanhempiin lisää lapsen turvallisuuden tunnetta ja auttaa luottamuksen rakentumisessa, vaikuttaen myönteisesti lapsen kasvuun ja kehitykseen. Perhesatamatoiminta tuo helpotusta paitsi eronneiden vanhempien väliseen suhteeseen, se myös tukee lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä.

Asiasanat

lapsiperheet, vanhemmuus, erossa tukeminen, kasvun tukeminen, eroauttamistyö

Author (authors)	Degree	Time
Jonna Rantanen	Bachelor of Social Services	February 2020

Thesis title

Parents' experiences of meeting place for the far-living parent and child
Mannerheim League for Child Welfar, southeast Finland area

47 pages
2 pages of appendices

Commissioned by

Mannerheim League for Child Welfare, southeast Finland area
Christa Carpelan, Executive Director

Supervisor

Eija Vikman, Senior Lecturer
Satu Lukka, The Coordinator for the support activities of divorced families

Abstract

The purpose of the study was to get information about the meeting place activity of Mannerheim League for Child Welfare for the far-living parent and child, from the children´s close relatives who participated in the activity. In the study it was established how the cooperation between parents had gone before participating to the meeting place activity and how the activity affected the relationship and cooperation of the parents. The purpose was also to find out how the arrangements of the meeting place activity had functioned according to the participants.

The Mannerheim League for Child Welfare made the survey that was used in the study and the coordinator sent it to the participants. The survey was sent to eighteen participants and it received thirteen answers. The survey was sent to the customers when the customership had ended, during May-November 2019. The study was conducted using mainly quantitative study methods. For the open questions of the survey, a qualitative study method was used.

The study showed that the meeting place for the far-living parent and child affected the relationship of the children and separately living parents positively. The activity had positive effects also on the relationship of the parents who had separated. The participants were also satisfied with the activity of the Mannerheim League for Child Welfare. Majority of the interviewees (83%) also thought that the family meeting place activity had helped the family when they had separated.

Good relationship between both parents is important and increases children's feeling of security and builds trust between parent and the child. The meeting place brings the relief to the relationship between separated parents, and it also supports the children's balanced growth and development.

Keywords

families with children, parenting, separation support, supporting growth, support activities of divorced families

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 6

2 MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO 7

3 PERHESATAMATOIMINTA 9

4 ERO PERHEEN KRIISINÄ 11

4.1 Perhe käsitteenä 12

4.2 Eron jälkeen 13

4.3 Lapsen tukeminen 15

5 LAPSEN HUOMIOIMINEN EROSSA 17

5.1 Erosta kertominen 17

5.2 Yhteistyövanhemmuus 19

5.3 Riitaisa ero ja vieraannuttaminen 21

6 ERON VAIKUTUKSET 22

6.1 Lasta suojaavat tekijät 22

6.2 Fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset 24

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS 26

7.1 Tutkimuskysymykset 26

7.2 Tutkimusmenetelmät 27

7.3 Aineistonkeruu ja analyysimenetelmä 28

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS 30

8.1 Eettisyys 30

8.2 Luotettavuus 32

9 TUTKIMUKSEN TULOKSET 33

9.1 Perhesatamatoiminnan vaikutus lapsen ja etävanhemman suhteeseen 33

9.2 Vanhempien yhteistyön sujuvuus ennen perhesatamatoimintaa ja sen jälkeen 34

9.3 Vanhempien näkemys tapaamisten järjestymisestä MLL:n taholta 36

9.4 Lasten kokemus perhesatamatoiminnasta 37

9.5 Kehitysehdotukset ja vapaa sana 37

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUKSET 38

11 POHDINTA 41

LÄHTEET 44

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomakkeen kysymykset

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö on toteutettu yhdessä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kaakkois-Suomen piirin kanssa. Opinnäytetyön tekovaiheessa Kaakkois-Suomen piiri oli nimeltään Kymen piiri, mutta nimi muuttui alkuvuodesta 2020. Lopullisessa työssä käytetään siis nimeä Kaakkois-Suomen piiri. Opinnäytetyö on toteutettu sekä kvantitatiivista eli määrällistä että kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta käyttämällä. Laadullinen tutkimusote toimii täydentävänä lähestymistapana. Näitä kahta menetelmää käytetäänkin usein yhdessä, toisiaan täydentävinä menetelminä (Hirsjärvi ym. 2009, 136).

Perhesatamatoiminnan asiakkaille lähetettiin sähköinen kysely asiakkuuden päätyttyä. Työn tavoitteena oli saada tietoa asiakastyytyväisyydestä, toiminnan vaikutuksista eronneiden lapsiperheiden elämissä sekä tarjota kehittämisehdotuksia Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kaakkois-Suomen piirin eroauttamistyöhön. Tutkimuksen tuloksia Mannerheimin Lastensuojeluliitto hyödyntää myös raportoidessaan toiminnan vaikuttavuudesta toiminnan rahoittajalle, sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskukselle (STEA).

Kysely koostui kolmesta taustatietokysymyksestä, joista yksi oli sekamuotoinen, yhdestä suljetusta ja neljästä avoimesta kysymyksestä. Järjestysasteikollisia vastausvaihtoehtoja käytettiin kuudessa kysymyksessä sekä lopuksi vastaajille tarjottiin mahdollisuus vapaaseen sanaan.

Vanhempien ero koskettaa useita lapsia vuosittain. Tarkasteltaessa avioeroja vuosina 1990–2017, ovat ne olleet vähäisimpiä vuonna 1993 (12 807) ja eniten eroja tapahtui vuonna 2015 (14 170). Nämä tilastot koskevat ainoastaan avioeroja. (Siviilisäädyn muutokset 1990–2017.) Luvut ovat noususuuntaisia, ja kun näihin tilastoihin lisätään vielä avoliitoissa tapahtuneet erot, nousevat luvut entisestään. Kaikki erot eivät tapahdu sovussa eivätkä kaikki eronneet vanhemmat päädy asumaan samaan kaupunkiin. Tämän vuoksi perhesatamatoiminnan kaltainen toiminta on mielestäni tärkeää, kuten myös muut eroauttamistyön tarjoamat mahdollisuudet, joilla autetaan ja tuetaan vanhempia ja lapsia erotilanteessa sekä mahdollistetaan yhteyden säilyminen läheisiin.

Tilastokeskuksen mukaan Kouvolassa oli vuoden 2018 lopussa yhteensä 22 552 perhettä, joista 5 312 (23,6 %) oli aviopareja, joilla oli alle 18-vuotiaita lapsia, 1 740 (7,7 %) oli avopareja, joilla alle 18-vuotiaita lapsia, äiti-lapsi-perheitä oli 2 348 (10,4 %) ja isä-lapsi-perheitä 567 (2,5 %) (Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992–2018).

Lappeenrannassa puolestaan perheitä oli yhteensä 19 062, joista aviopareja, joilla alle 18-vuotiaita lapsia oli 4 644 (24,4 %), avopareja, joilla alle 18-vuotiaita lapsia 1 635 (8,6 %), äiti-lapsi-perheitä 1 968 (10,3 %) ja isä-lapsi-perheitä 434 (2,3 %) (Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992–2018).

2 MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) on vuonna 1920 perustettu kansalaisjärjestö, jonka alkuperäisenä tarkoituksena oli kohottaa maan lastenhoidon tasoa. Monipuolinen lastensuojelu-, kansanterveys- ja nuorisonhuoltotyö olivat järjestön tavoitteita. Perustamisvuonna koko maan käsittävät kansalaisjärjestöt olivat vielä vähäisiä, eikä ajatus siitä, että kaikilla lapsilla on oikeus asiantuntevaan hoivaan ja huolenpitoon ollut vielä itsestään selvää. Kansalaiset oli saatava näkemään jokaisen lapsen yksilöllisyys ja merkitys yhteiskunnalle. (Korppi-Tommola 1990, 27.)

Kenraali Mannerheim itse ehdotti järjestön nimeksi ”Suomen lastensuojeluliitto”, mutta tätä ehdotusta ei hyväksytty ja järjestö sai nimekseen ”Kenraali Mannerheimin lastensuojeluliitto”, jonka päämääräksi asetettiin:

> *Että jok`ainoa Suomen lapsi äidinkohdusta lähtien ja kautta koko kasvinaikansa saa oikeutetun osansa siitä hellyydestä ja huolenpidosta, joka yksinään voi laskea pohjan nuorten kehitykselle hyviksi ja hyödyllisiksi kansalaisiksi (Korppi-Tommola 1990, 28).*

Nykypäivänä MLL jatkaa edelleen työtä lasten, nuorten sekä lapsiperheiden hyväksi, tarjoten erilaisia palveluja ja vertaistukea sekä mahdollistaen osallisuutta elämäntilanteesta riippumatta. Toiminnassa pääpainona ovat lapsen näkökulman huomioiminen, osallisuus, avoimuus ja arjen arvostus. Vapaaeh-

toiset mahdollistavat toimintaa ja vapaaehtoisten ja ammattilaisten kumppanuudella onkin tärkeä rooli. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019c.) MLL tekee työtä lasten oikeuksien puolesta ja tämän perustana toimii YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Lapsuus vaikuttaa pitkälle aikuisuuteen, läpi elämän. Lapsuudessa ensiarvoisen tärkeitä ovat turvalliset ihmissuhteet, laadukas varhaiskasvatus ja koulutus sekä ystävyyssuhteet. MLL korostaakin näiden asioiden tärkeyttä onnellisessa lapsuudessa, joka luo pohjan ihmisen hyvinvoinnille sekä sitä, että jokaisella lapsella on oikeus onnelliseen lapsuuteen ja oikeus olla lapsi. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017.)

Yhteisössä on 10 piirijärjestöä ja 548 paikallisyhdistystä (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2018). Kaakkois-Suomen piirin alueella paikallisyhdistyksiä on yhteensä 34, joista 18 Kymenlaaksossa ja 16 Etelä-Karjalassa (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019a).

MLL:n arvot

- *lapsen ja lapsuuden arvostus*
- *yhteisvastuu*
- *inhimillisyys*
- *suvaitsevaisuus (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019c).*

MLL:n päämäärät

- *Lapsi on osallinen ja näkyvä yhteiskunnan jäsen.*
- *Jokaisella lapsella on hyvä, onnellinen ja turvallinen kasvuympäristö.*
- *Vanhemmuus ja yhteinen kasvatustyö saavat arvostusta ja tukea.*
- *Vapaaehtoistyö, toisen auttaminen, välittäminen ja yhteisen vastuun kantaminen ovat yhteiskunnan näkyviä arvoja.*
- *Lapsuuden tueksi vahvistuu sukupolvien ketju. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019c.)*

MLL Kaakkois-Suomen piiri tarjoaa paljon erilaista toimintaa ja tukea lapsiperheille. Pohdittaessa lapsiperheen eroa ja eroauttamistyötä, MLL tarjoaa muun muassa Eron edessä -iltoja, jotka on tarkoitettu eroa suunnitteleville tai jo eronneille vanhemmille. Illoissa käydään läpi erilaisia eroon liittyviä asioita, kuten esimerkiksi sitä, miltä ero tuntuu ja kuinka lasta voi tukea erotilanteessa. MLL kouluttaa vapaaehtoisia eroauttamistyöhön perhesatamatoimintaan, josta lisää seuraavassa luvussa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019b.)

3 PERHESATAMATOIMINTA

MLL tarjoaa eronneille vanhemmille maksutonta perhesatamatoimintaa osana Eroauttamistyön ja kohtaamispaikkatoiminnan kehittämishanketta (2018–2020). Perhesatamat mahdollistavat eronneille vanhemmille mahdollisuuden tavata lastaan tilanteissa, joissa tapaamiset eivät muuten olisi mahdollisia. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi etävanhemman asuminen kaukana, toisella paikkakunnalla, eron jälkeiset epäselvät asumisjärjestelyt tai etävanhemman epävarmuus lapsen hoidosta. Perhesatamissa lasta voivat tavata myös muut lapsen läheiset henkilöt. Perhesatamissa on paikalla MLL:n koulutuksen saanut vapaaehtoinen eli perheluotsi, joka auttaa ja tukee tapaamista tarvittaessa, antaen kuitenkin tilaa lapsen ja vanhemman yhdessäololle. Perheluotsi ei ole vastuussa lapsesta, vaan vastuu on kokonaan vanhemmalla.

Perhesatamatoimintaan osallistuminen vaatii vanhemmilta yhteistä ymmärrystä ja se perustuukin vanhempien yhteiseen näkemykseen lapsen edusta. Vanhempien tulee myös pystyä kommunikoimaan keskenään, sillä alkutapaamisessa ovat paikalla molemmat vanhemmat sekä koordinaattori sopimassa käytännöistä. Koska kyseessä ei ole lakisääteinen tapaamispalvelu, ei tapaamisista tehdä myöskään kirjauksia. (Perhesatamat s.a.)

Lakisääteisillä palveluilla (valvotut ja tuetut tapaamiset, valvotut vaihdot) ja perhesatamatoiminnalla on yhtäläisyyksiä mutta myös eroja (taulukko 1). Lapsen etu ja oikeus tavata molempia vanhempiaan ja läheisiään, palvelun maksuttomuus sekä puolueettoman ulkopuolisen henkilön läsnäolo ovat yhteistä näiden palveluiden välillä. (Lakisääteiset tapaamispalvelut vs. Perhesatamat s.a.)

Taulukko 1. Lakisääteisten tapaamispalvelujen ja Perhesatamien erot. (Lakisääteiset tapaamispalvelut vs. Perhesatamat s.a)

Lakisääteiset palvelut	Perhesatamat
Tapaaminen järjestetään lastenvalvojan vahvistaman sopimuksen, oikeuden päätöksen tai lastensuojelun	Tapaaminen ei edellytä erillistä lainvoimaista sopimusta tai määräystä. Tapaamiset perustuvat vanhempien

sosiaalityöntekijän kirjallisen pyynnön perusteella	vapaaehtoisuuteen ja heidän keskinäiseen sopimiseen
Määräaikainen sopimus tapaamisista	Voi olla kertaluontoista tai pidempiaikaista muuttuvien tarpeiden mukaisesti
Järjestetään sen kunnan toimesta, jonka alueella lapsi on kirjoilla	Palvelussa ei ole kuntarajoja. Perhesatamaan voi hakeutua miltä paikkakunnalta tahansa. (Perhesatamat sijaitsevat Kouvolassa ja Lappeenrannassa)
Molempien vanhempien aloitustapaaminen työntekijöiden kanssa voidaan hoitaa erikseen	Vanhempien on kyettävä osallistumaan työntekijän kanssa pidettävään alkutapaamiseen yhdessä sekä sopimaan aikatauluista ja mahdollisista muutoksista keskenään
Voidaan järjestää, jos esimerkiksi lapseen kohdistuu jokin erityinen huoli tai uhka tapaamiseen liittyen	Itse tapaamistilanteisiin ei voi lähtökohtaisesti liittyä lastensuojelullista huolta. Perhesatamat eivät sovellu perheille, joilla on huoltoriita kesken
Valvojalla on vastuu lapsesta ja hänen turvallisuudestaan koko tapaamisen ajan, myös arvioidessa tapaamisen aloittamista. Hänellä on oikeus ja velvollisuus olla aloittamatta tapaamista tai keskeyttää se tarvittaessa	Lapsen jättäminen tapaamiseen on lasta jättävän vanhemman vastuulla ja tapaamisen ajan vastuu lapsesta häntä tapaavalla vanhemmalla (tai muulla tapaavalla aikuisella) Lapsi ei voi jäädä hetkeksikään vapaaehtoisen kanssa kahden kesken Mikäli tapaaminen ei syystä tai toisesta ole lapsen edun mukainen, vapaaehtoisella on velvollisuus puuttua tilanteeseen ja tilanteen niin vaatiessa pyytää viranomaisilta apua Lisäksi vapaaehtoinen ilmoittaa kai-

	kista lapsen edun vastaisista tilanteista aina hankkeen työntekijöille ja työntekijöillä on velvollisuus keskustella asiasta perheen kanssa sekä tehdä tarvittaessa lastensuojeluilmoitus
Valvoja raportoi tapaamisista kirjallisesti	Tapaamisista ei tehdä kirjauksia eikä niistä laadita raportteja

4 ERO PERHEEN KRIISINÄ

Ihmiset kohtaavat elämänsä aikana mahdollisesti useitakin kriisejä. Kriisejä on erilaisia ja ne voidaankin jaotella elämänkriiseihin, kehityskriiseihin sekä äkillisten tapahtumien aiheuttamiin kriiseihin. Muutokset ihmissuhteissa, kuten ero, luokitellaan elämänkriiseihin kuuluvaksi. Ihmiset reagoivat kriiseihin hyvinkin eri tavalla ja niistä selviytyminen vaihtelee. Voidaan ajatella, että elämään yleisesti positiivisesti suhtautuvat selviävät kriiseistäkin paremmin kuin ne, jotka suhtautuvat elämään ja asioihin pääsääntöisesti kielteisesti. Kriiseissä on myös kasvun ja oppimisen mahdollisuus. (Karila-Hietala ym. 2018, 60, 65–67.)

Ero ei ole nykypäivänä mitenkään harvinaista. Vuosittain noin 30 000 lasta on osana vanhempiensa eroa. Avoliittojen määrä on kasvanut, mutta avoliitoista ja niissä tapahtuneista eroista ei ole samanlaista tilastotietoa ja tutkimuksia kuin avioliitoista (Litmala 2002, 16). Tilastokeskuksen mukaan Suomessa purettiin 14 170 avioliittoa vuonna 2015, vuonna 2016 luvun ollessa 13 775 ja vuonna 2017 avioeroja oli 13 483 (Siviilisäädyn muutokset 1990–2017). Sinkkonen (2017, 11) toteaa teoksessaan, että suurin osa eroista tapahtuu perheissä, joissa on 2–4 vuotiaita lapsia. Lapsen näkökulmasta tämä on huolestuttavaa ja sillä on negatiivisia vaikutuksia lapsen mielenterveyteen. Tämä ikävaihe pitää sisällään paljon kehityshaasteita ja lapsi on hyvin altis eron vaikutuksille. (Sinkkonen 2017a, 11.) Vanhempien ero on kriisi myös lapselle. Lapsen on vaikea käsittää eroa ja sitä, miksi kaikki ei olekaan hyvin. Lasta voi

ahdistaa kovasti myös vanhempien muuttunut käytös, heidän vaihtelevat mielialansa, ärtyneisyys ja suru. (Kääriäinen 2015, 37.)

Erotessa puolisot voivat reagoida hyvinkin eri tavoin: toinen voi olla helpottunut ja toinen olisi puolestaan halunnut vielä yrittää. Toinen on voinut pohtia eroa jo pitkään ja toiselle se taas voi tulla täysin yllätyksenä. Erokriisistä selviämiseen vaikuttaa myös se, millä tavoin erotaan ja mitkä ovat eron syyt. (Karila-Hietala ym. 2018, 66; Neuvokeskus 2013, 19.) Eron tullessa yllätyksenä, seuraa sokkivaihe, jonka aikana tapahtunutta voi olla vaikea ymmärtää ja jossa oma mieli pyrkii suojelemaan vaikealta asialta. Sokkivaihetta seuraa reaktiovaihe, jonka aikana tapahtuma ymmärretään ja siitä tulee totta. Uuden suunnan löytyminen voi tuntua vaikealta, kunnes lopulta kriisi etenee työstämis- ja käsittelyvaiheen kautta uudelleen suuntautumisen vaiheeseen. (Karila-Hietala 2018, 70–71.)

4.1 Perhe käsitteenä

Yleisesti perheeseen mielletään kuuluvaksi äiti, isä ja lapset. Tätä perhemuotoa kutsutaan perinteisesti ydinperheeksi. Nykyisin käsitys perheestä on muuttunut. Perheitä on erilaisia eikä perheelle voidakaan antaa yksiselitteistä määritelmää. Yhden perheen sisälläkin jäsenet voivat määritellä perheensä eri tavoin: yhden mielestä perheeseen kuuluu samassa taloudessa asuvat ja toisen mielestä taas muitakin sukulaisia ja jopa lemmikkejä. (Aaltonen ym. 2003, 193; Vilén ym. 2014, 10.) Erilaisia lapsiperhetyyppejä ovat ydinperheet, yksinhuoltajaperheet, uusperheet, adoptioperheet, sateenkaariperheet, monikulttuuriset perheet, sijaisperheet sekä lapsettomat perheet. (Vilén ym. 204, 13–20).

Tilastokeskuksen määritelmän mukaan perheeksi voidaan kutsua henkilöitä, jotka ovat avio-/avoliitossa tai rekisteröineet parisuhteensa ja asuvat yhdessä. Tähän kuluvat myös heidän lapsensa. Perheen muodostavat myös avio-/avoliitossa olevat ja parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, vaikka heillä ei olisikaan lapsia. Yksi vanhempi ja lapsi muodostavat myös perheen. (Tilastokeskus s.a.)

Perheellä on suuri vaikutus lapsen kehitykselle. Sisarukset opettavat toisilleen ristiriitatilanteiden selvittämistä ja he joutuvat totuttelemaan myös mustasukkaisuuden tunteisiin jakaessaan lelunsa ja vanhempiensa huomion. Kotona aikuinen toimii mallina lapselle erilaisissa tilanteissa. Perheessä kaikilla jäsenillä on omat roolinsa, mutta näiden roolien takaa voi löytyä myös ns. piilorooleja. Joissain tilanteissa lapsi saattaa joutua ottamaan ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden liikaa vastuuta perheen arjesta. Lapsen kehitykseen vaikuttavat myös perheen sisäinen vuorovaikutus ja arvot. Erotilanteessa roolit voivat muuttua ja vuorovaikutus heikentyä. (Aaltonen ym. 2003, 194–195; Nurmiranta ym. 2009, 9.)

4.2 Eron jälkeen

Ero on usein pitkän pohdinnan tulos ja syitä voi olla monia. Ero ei ole koskaan helppo ratkaisu lapsiperheessä, koska sillä on vaikutusta myös lapsiin. (Neuvokeskus 2013, 4.) Eron jälkeen aikuisten mielessä voi lapsen tavoin olla monia kysymyksiä ja tulevaisuus voi pelottaa. Taloudellinen selviytyminen ja huoli lapsesta ovat usein päällimmäisinä vanhempien mielessä. Kuinka selviän yksin taloudellisesti? Miten toimia, jotta lapsi kärsisi erosta mahdollisimman vähän? Entä miten kertoa asiasta lapselle ja kuinka hän reagoi? Yritimmekö tarpeeksi? Oliko ero minun syytäni? (Neuvokeskus 2013, 19.) Aikuisten yhteistyö vanhempina sujuu parhaiten silloin, kun molemmat ovat päässeet erosta yli eivätkä eron aikaiset tunteet tule mukaan kanssakäymiseen ja yhteistyöhön. Aikuisillakin on omat selviytymiskeinonsa, jotka auttavat pääsemään erosta yli ja näkemään eron yhtenä elämäntapahtumana, jopa positiivisena, opettavaisena kokemuksena. (Neuvokeskus 2013, 20–21.)

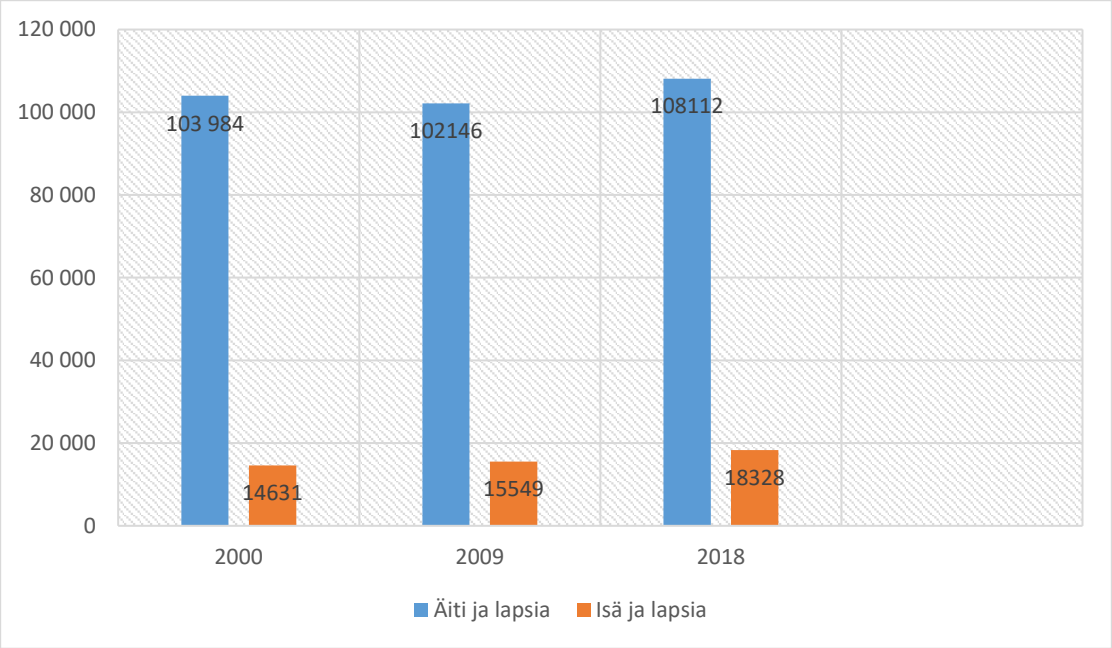
Erosta seuraa paljon paitsi käytännön järjestelyjä, myös papereiden täyttöä, hakemuksia ja sopimuksia. Lapsiperheen erossa on kiinnitettävä huomiota myös lapsiin ja heidän asemansa järjestämiseen. Päätökset lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisesta ja elatusavusta kuuluvat näihin virallisiin, hoidettaviin asioihin. (Makkonen 2005, 24.)

Lapsen huolto voidaan säilyttää molemmilla vanhemmilla yhteisesti tai päätyä ratkaisuun, jossa lapsen huoltajana on vain toinen vanhemmista. Vanhempien on myös sovittava, kumman luona lapsi asuu ja etävanhemman tapaamisoi-

keudesta. (Makkonen 2005, 26.) Lapsen näkökulmasta yhteishuoltajuus olisi paras vaihtoehto. Tällöin molemmat vanhemmat ovat erosta huolimatta mukana lapsen elämässä kaikkine velvollisuuksineen. Vaikka huoltajuus olisi vain toisella vanhemmalla, on etävanhemmalla kuitenkin oikeus saada lastaan koskevaa tietoa eikä etävanhemman elatusvastuu tai tapaamisoikeus poistu. (Neuvokeskus 2013, 11.)

Kumman vanhemman luona lapsi tulee pääsääntöisesti asumaan ja kuinka paljon hän viettää aikaa missäkin kodissa, on vanhempien sovittavissa. Tattari (2014, 18) toteaa teoksessaan, että tilastollisesti lapset päätyvät useimmin asumaan äidin kuin isän kanssa. Tattarin (2014, 18) mukaan tähän on useampiakin syitä, mutta oleellisimpana syynä hän näkee sen, että alle kouluikäisillä lapsilla on vahvempi side äitiin. Vanhempien lasten kohdalla tilanne ei ole yhtä selkeä. Ennen oli yleistä, että lapsi asui pääsääntöisesti äidin luona ja isän luona joka toinen viikonloppu. Nykyisin tilanne on kuitenkin muuttunut ja yhä useampi perhe päätyy vuoroasumiseen. (Sinkkonen 2017b, 105.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastot kertovat samaa. Tilastojen mukaan vuoroasumisesta tehtyjen sopimusten määrä oli kasvanut vuosien 2016–2017 välisenä aikana. Lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta vahvistettiin 48 419 sopimusta. Huoltosopimuksista 93 prosentissa sovittiin yhteishuollosta, kuudessa prosentissa yksinhuollosta äidille ja yhdessä prosentissa yksinhuollosta isälle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Kuva 1 havainnollistaa sitä, kuinka lapset päätyvät useimmiten äidin kanssa asumaan. Kuvasta voidaan tarkastella myös tilanteessa tapahtuneita muutoksia vuosina 2000, 2009 sekä 2018. Tilastossa on huomioitu koko Suomen yhden vanhemman perheet mutta siitä ei kuitenkaan käy ilmi, onko kyseessä avo- tai avioeroperhe vai jokin muu syy sille, että perheessä on vain yksi vanhempi. (Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992–2018.)

Kuva 1. Yhden vanhemman perheet vuosina 2000, 2009 ja 2018. (Tilastokeskus s.a)

4.3 Lapsen tukeminen

Sopeutuminen kahteen kotiin voi viedä aikaa. Kahdessa kodissa voivat vallita eri säännöt, jotka aluksi hämmentävät lasta. Miksi äidin luona tehdään näin ja isän luona toisin? Olisikin hyvä, jos vanhemmat pystyisivät sopimaan edes joitakin yhteisiä sääntöjä ja toimintatapoja, vaikka eivät yhdessä enää asukaan. Tilanne voi olla myös niin, että lapsen kaksi kotia ovat kuin kaksi eri maailmaa, joiden välillä ei ole minkäänlaista yhteyttä vanhempien huonojen välien vuoksi. Vanhemmilta saatu aika on lapselle tärkeää ja saa hänet tuntemaan itsensä tärkeäksi. (Mäkijärvi 2014, 33–35.) Vanhemmat eivät saa puhua lapselle pahaa toisesta vanhemmasta tai tämä puolen sukulaisista, olipa ero kuinka riitaisa ja vaikea tahansa. Lapselle tulee tehdä selväksi, että vanhemmat rakastavat häntä ja hänellä on oikeus rakastaa kumpaakin vanhempaansa. Lapsi saattaa tarvita hyvin paljon läheisyyttä, jolloin vanhempien syli on kullanarvoinen paikka. (Pruuki 2017c, 162–163.)

Lapsi ikävöi ainakin aluksi sitä vanhempaa, jonka luona hän ei ole. Lapsen tunteiden hyväksyminen ja raivokohtausten kestäminen auttavat lasta selviytymään mieltä painavasta ja stressaavasta tilanteesta. Tunteiden tulee antaa näkyä ja kuulua, ja niiden näyttämiseen tulee jopa rohkaista ja kannustaa. Lapselle tulee viestiä, että kaikki tunteet ovat sallittuja eikä erotilanteessa ole oikeaa tai väärää tapaa tuntea. Jos lapsi pitää kaikki tunteet – niin hyvät kuin

huonotkin – sisällään, estää se hänen vapaata kasvuaan ja kehitystään. (Mäkijärvi 2014, 36.)

Vanhempien ero on loukannut ja satuttanut lasta. Lapsi haluaa saada vanhempiensa huomion tai ei osaa muutoin käsitellä tunteitaan, jolloin ne voivat purkautua vihan tunteina. Nämäkin tunteet tulee hyväksyä, eikä kieltää niitä lapselta. Lasta tulee tukea keskustelemalla asioista, jotka häntä suututtavat ja vaivaavat ja hänelle voi kertoa ymmärtävänsä, että tilanne harmittaa. Jos lapsi sulkeutuu, on häntä hyvä lähestyä sensitiivisesti ja yrittää saada selville, mikä mieltä painaa. (Mäkijärvi 2014, 37–38; Pruuki 2017c, 163.) Joskus vanhemmat voivat olla väsyneitä tilanteeseen eivätkä kykene huomioimaan lasta tämän tarvitsemalla tavalla. Lasta ei kuitenkaan tule jättää yksin murehtimaan ja pohtimaan asioita. Jos vanhemmat eivät itse jaksa juuri sillä hetkellä olla lapsen tukena, kuunnella, keskustella ja lohduttaa, on lapsen tueksi hyvä ottaa joku muu hänelle läheinen aikuinen. (Taskinen 2005, 141.)

Lapselle on tärkeää voida osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla. Vaikka lapsi ei päätä asioista, hänelle luo turvallisuuden ja osallisuuden tunnetta, kun hän voi ilmaista mielipiteensä, häntä kuunnellaan ja hänet otetaan vakavasti, kunnioittaen hänen näkemyksiään. (Mäkijärvi 2014, 41.) Kuulluksi tuleminen ja mielipiteiden huomioiminen ovat lapsen oikeuksia, joista on säädetty muun muassa YK:n lastenoikeuksien yleissopimuksessa.

> *Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 12. artikla.)*
>
> *Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemassa muodossa. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 13. artikla)*

Lapsen läheisillä on myös suuri rooli lapsen tukemisessa. On tärkeää, että lapsi voi pitää yhteyttää läheisiinsä eron jälkeenkin. Ero voi olla järkytys myös lähipiirille ja heihin pätevät samat ”säännöt” kuin vanhempiinkin: lasta ei hylätä, kummastakaan vanhemmasta ei puhuta pahaa lapsen kuullen, kestetään lapsen tunteet, kuunnellaan ja ollaan luottamuksen arvoisia. (Pruuki 2017b, 165–166.)

5 LAPSEN HUOMIOIMINEN EROSSA

Lapsen edun huomioiminen ja lapsen mielipiteen kuuleminen ovat erotilanteissa tärkeitä. Vanhemman läsnäolo, turvallisuuden tunne ja rakkaus auttavat lapsen läpi vaikeistakin tilanteista. Kriisin keskellä elävän vanhemman ei ole helppoa olla läsnä oleva ja lapsen parhaan huomioiminen ja toteuttaminen voikin vaatia paljon. (Mäkijärvi 2014, 104.)

Eroakin suurempi merkitys lapsen kehitykselle on sillä, kuinka hyvässä yhteisymmärryksessä vanhemmat hoitavat eron. Pruukin (2017a, 67) mukaan vanhempien toiminta erossa voi joko helpottaa lapsen tilannetta tai vaikeuttaa sitä. Lapset aistivat kireän ilmapiirin helposti, vaikka vanhemmat eivät varsinaisesti riitelisikään lapsen kuullen.

5.1 Erosta kertominen

Lapsi aistii helposti kodin kireän ilmapiirin sekä vanhempien eroaikeet, vaikka sitä ei suoraan sanottaisikaan. Lapsen eroon reagointi ja siitä selviytyminen helpottuvat, jos hänelle kerrotaan rehellisesti erosta ja jopa sen mahdollisesta ajankohdasta. Näin lapsi osaa jo hieman valmistautua tulevaan. Lapselle olisi myös kerrottava, mitä ero tarkoittaa ja miten se käytännössä vaikuttaa perheen elämään, sillä lapsi ei osaa ennalta ajatella, miten ero vaikuttaa. Voi olla, että lapsi ei edes ymmärrä eron käsitettä. Kun lapselle kerrotaan realistisesti erosta, ehkäisee se lapsen omien mielikuvien kehittymistä. Omat mielikuvat voivat olla todella epärealistisia, joka puolestaan voi johtaa turhiin pelkoihin tulevaisuuden suhteen. (Taskinen 2005, 138; Neuvokeskus 2013, 23.)

Lasta tulisi siis valmistaa eroon puhumalla, eikä siten, että ero ja muutto uuteen kotiin tai toisen vanhemman poismuutto tapahtuu aivan yllättäen, ilman

ennakkovaroituksia tai syytä. Lapsen kanssa olisi hyvä keskustella erosta useaankin kertaan, sillä lapselle ero konkretisoituu vasta jonkin ajan kuluttua. (Neuvokeskus 2013, 23–24.) Lasta ei pidä pakottaa puhumaan erosta ja tuntemuksistaan, vaan antaa hänen puhua, kun hän on itse siihen valmis. Lapsen näkemykset ja kokemukset voivat poiketa paljonkin aikuisten näkemyksistä. Ne ovat kuitenkin lapsen kokemuksia ja mielipiteitä, eikä niitä tule pyrkiä muuttamaan. Jos lapsi puheillaan aiheuttaa pahaa mieltä muille, voi siitä seurata se, että lapsi vaikenee kokonaan. (Mäkijärvi 2014, 105.)

Lapselle olisi hyvä kertoa erosta yhdessä, rauhallisesti ja ilman konflikteja. Tämä vahvistaa lapsen tunnetta siitä, että molemmat vanhemmat kantavat edelleen vastuun ja huolehtivat hänestä. Kertomisen ajankohtaa pohdittaessa olisi hyvä muistaa, että erosta kerrotaan vasta sitten kun tilanne on selkiytynyt ja vanhemmat osaavat vastata lapsen kysymyksiin esimerkiksi asumisjärjestelyihin liittyen. Jos perheessä on useampia lapsia, on huomioitava heidän ikänsä ja kehitystasonsa ja tarvittaessa lapsille kerrotaan erikseen. (Neuvokeskus 2013, 22–23.) Erosta keskustelu voi herättää tunteita niin lapsessa kuin aikuisissakin. Kun suru ja haikeus tilanteesta muuttuvat itkuksi, on lapselle hyvä sanoittaa tunteita ja ilmaista ymmärrys lapsen pahaa mieltä kohtaan. Tunneskaala voi olla laajakin, ja vanhempien on annettava lapsen näyttää tunteensa ja osattava ottaa ne vastaan. (Mäkijärvi 2014, 18.)

Erosta tulee kertoa rehellisesti ja muistuttaa, ettei ero liity lapseen tai ole hänen syytään. Jos lapselle ei kerrota eron syitä, hän kehittelee mielessään omat syynsä ja saattaa uskoa eron johtuvan hänestä. (Neuvokeskus 2013, 23; Mäkijärvi 2014, 17–18.) Pieni lapsi ei vielä ymmärrä, että vanhemmilla on aivan ikioma suhteensa, joka ei ole millään lailla riippuvainen hänestä, eivätkä näin ollen eroon johtaneet syytkään ole lähtöisin hänestä. (Sinkkonen 2017c, 95–99.)

Jos vanhemmista tuntuu, etteivät omat voimavarat riitä käymään asioita läpi lapsen kanssa, on hyvä ottaa avuksi joku lapselle läheinen aikuinen tukemaan itseään ja lasta. Vanhempien tulee valmistautua myös lapsen kysymyksiin: niitä saattaa tulla paljon tai ei laisinkaan. Kysymykset voivat herätä pikkuhiljaa, kun lapsi on ensin itsekseen pohtinut kuulemaansa uutista. Se, että lapsi saa vastauksen kysymyksiinsä, auttaa häntä käsittelemään ja ymmärtämään asiaa

paremmin. (Mäkijärvi 2014, 20.) Lapsi ei kuitenkaan ole vanhempiensa tukija, joka kuuntelee ja ymmärtää heidän murheitaan. Katteettomia lupauksia lapselle ei pidä antaa mistään, etenkään mahdollisuudesta vanhempien yhteen paluuseen (Neuvokeskus 2013, 24.)

Kuinka kertoa erosta lapselle?

- Yhdessä, ilman konflikteja.
- Syyt eroon kerrotaan suoraan, huomioiden lapsen ikä (jos lapselle ei kerrota suoraan, hän kehittelee mielessään omat syynsä ja saattaa ajatella, että ero on hänen syytään).
- Muistutetaan lasta siitä, että vaikka vanhempien välinen rakkaus on loppunut, rakkaus lapseen ei lopu.
- Jos perheessä on hyvin eri-ikäisiä lapsia, kerrotaan heille erikseen ja eri tavalla, huomioiden lapsen ikä (Niemelä 2018.)

Milloin kerrotaan?

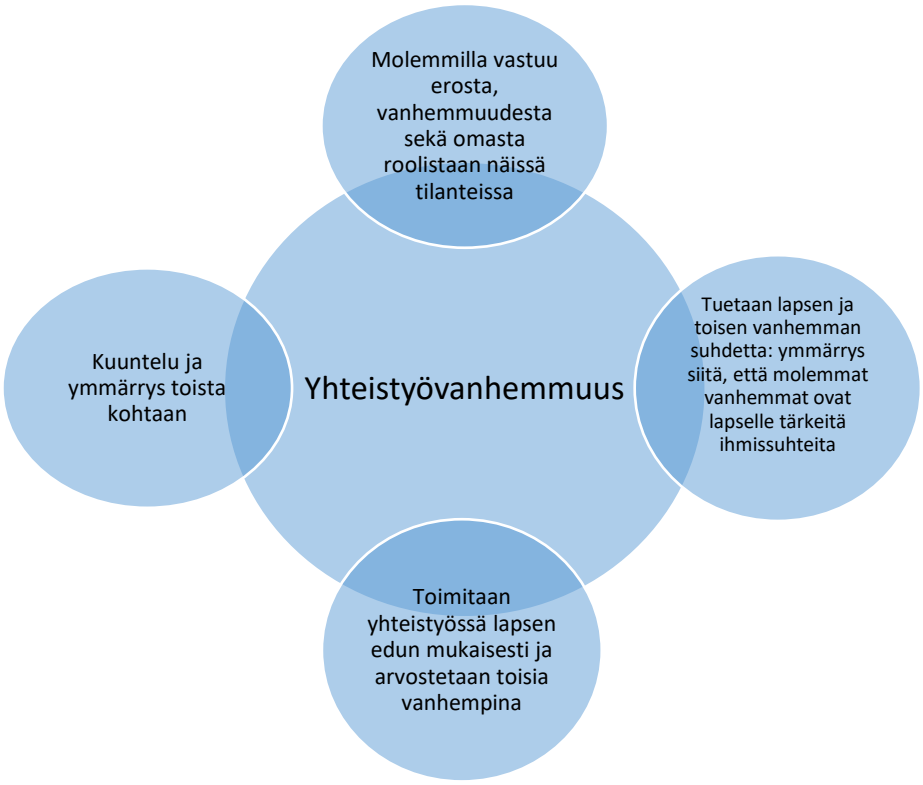
- Tarpeeksi ajoissa, jotta lapsi ehtii valmistautua
- Ei kuitenkaan liian aikaisin, jos vanhemmat itse ovat vielä epävarmoja eivätkä osaa kertoa eroon liittyvistä asioista kuten asumisjärjestelyistä. (Niemelä 2018.)

5.2 Yhteistyövanhemmuus

Yhteistyövanhemmuudesta voi kuulla puhuttavan myös termeillä jaettu vanhemmuus ja yhteisvanhemmuus (Terävä & Böök 2019, 11). Yhteistyövanhemmuus vaatii aikuisilta paljon. Se vaatii ymmärrystä, keskustelua, joustavuutta ja rehellisyyttä sekä luottoa toiseen osapuoleen. Keskiössä on, että vanhemmat ymmärtävät lapsen edun tärkeyden, sen vaikutuksen lapsen erosta selviytymiseen ja toimivat tämän periaatteen mukaisesti. Vanhempien tulee voida keskustella lapsen asioista ja tehdä yhdessä päätöksiä hänen asioistaan. Avoin ja rehellinen vuorovaikutus vanhempien välillä takaa sen, että molemmat ovat koko ajan tietoisia lapsen asioista eikä kumpikaan toimi toisen selän takana. (Neuvokeskus 2013, 25–26.) Hietasen (2017, 10) mukaan yhteistyövanhemmuudessa oleellisinta on vanhempien välinen vuorovaikutus (kuva 2). Lapsen hyvinvoinnin ja muutoksesta selviämisen kannalta yhteistyövanhemmuus on paras ratkaisu (Terävä & Böök 2019, 13).

Tiettyä kaavaa toimia vanhempina yhdessä ei ole, vaan vanhemmat yhdessä keskustelevat ja päättävät tavoistaan toimia ja sitoutuvat noudattamaan yhdessä päätettyjä asioita. Sen lisäksi, että vanhemmat huomioivat lapsen edun, on heidän osattava asettua myös toisen asemaan ja ajateltava myös tämän hyvinvointia sekä pystyttävä tarkastelemaan myös omaa käyttäytymistään ja kyettävä tarvittaessa muuttamaan sitä. (Neuvokeskus 2013, 26.)

Ruisma (2018) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan vanhempien erosta selviytymistä ja eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta. Tutkimuksessa tehtyjen haastattelujen mukaan vanhempien omien tunteiden käsittely sekä aika olivat merkittäviä tekijöitä, kun puhutaan toimivasta yhteistyövanhemmuudesta. Kun itse ero on hoidettu hyvin ja sovussa, vaikuttaa se myös osaltaan vanhempien kykyyn jatkaa yhteistyövanhemmuutta. Vanhempien ymmärtäessä kuinka tärkeää lapsen edun huomioiminen on, kokivat he tutkimuksen mukaan onnistuvansa yhteistyössään. (Ruisma 2018, 54–55.)

Kuva 2. Yhteistyövanhemmuuden perusta. (Hietanen 2017, 10)

5.3 Riitaisa ero ja vieraannuttaminen

Vanhempien riitaisa ero on lapselle haitallisinta. Riitaisan eron keskellä elävä lapsi tulee todennäköisimmin oireilemaan psyykkisesti. Riitojen kuuleminen ja katseleminen ahdistaa lasta ja hankaloittaa erosta selviytymistä. Olisikin ensiarvoisen tärkeää, että lapsen kuullen riitelyä vältettäisiin. Jos lapsi kuitenkin joutuu näkemään vanhempiensa riitelyä, on hänen kanssaan hyvä keskustella asiasta, riidan herättämistä tuntemuksista ja kertoa, että riidat ovat aikuisten välisiä eivätkä johdu lapsesta. (Mäkijärvi 2014, 86, 88.)

Riidat ja lapsen käyttäminen ”pelinappulana” ovat hyvinkin mahdollisia erotilanteessa. Todennäköisin aika sille, että lapsi joutuu näkemään riitelyä ja kuuntelemaan vanhempien toisiinsa kohdistuvaa syyttelyä, on ennen eroa tai juuri sen jälkeen. Jos vanhemmat puhuvat pahaa toisistaan lapselle tai lapsen kuullen, vaikuttaa se negatiivisesti lapsen itsetuntoon. Vanhemmat ovat lapsen vanhempia erosta huolimatta, ja lapsi on osa heitä molempia. Lapsi saattaa ottaa vanhempaan kohdistuneet syytökset ja haukut henkilökohtaisesti. Jos vanhemmat siis haukkuvat lapselle tämän toista vanhempaa, lapsi kokee, että myös häntä haukutaan ja moititaan. Warshak toteaakin teoksessaan, että jos jompikumpi vanhemmista haukkuu toista lapsen vanhempaa, loukkaa hän samalla myös lasta (Warshak 2012, 51). Kun puhutaan vieraannuttamisesta, tarkoitetaan sitä, että erotessa toinen vanhemmista käyttäytyy tietoisesti niin, että hän haittaa ja jopa katkaisee kokonaan lapsen vuorovaikutussuhteen toiseen vanhempaansa (Sorokin 2014, 8).

Vieraannuttamisesta puhuttaessa on oltava tarkkana, sillä se on erittäin arka ja jopa kiistelty käsite. Monesti on jopa vaikeaa todeta, onko kyseessä tietoinen vieraannuttaminen vai ei. Vaikka vanhemmista toinen kokee, että erossa on havaittavissa merkkejä tahallisesta vieraannuttamisesta, näin ei kuitenkaan aina ole. Erotilanteessa lapsi voi alkaa käyttäytyä itselleen poikkeavalla tavalla. Lapsi saattaa osoittaa vihamielisyyttä vanhempiaan kohtaan tai käyttäytyä muutoin uhmakkaasti. Tämä on kuitenkin normaali reaktio vanhempien eroon eikä tarkoita, että kyseessä olisi toisen vanhemman vieraannuttamisyritys. Jos lapsi on vakavasti ja tietoisesti vieraannutettu, on negatiivinen suhtautuminen johdonmukaista ja se kohdistuu vain toiseen vanhempaan. Jos lapsen käytös

on väliaikaista, satunnaista, kohdistuu molempiin vanhempiin ja ilmenee tietyissä tilanteissa, ei voida puhua vieraannuttamisesta. (Warshak 2012, 101.)

Sorokin (2014, 13) toteaa pro gradu -tutkielmassaan, että vanhempien riidat ja lapsen joutuminen osaksi niitä vaarantavat lapsen kehitystä. Mitä paremmin vanhemmat hoitavat eron ja pystyvät riidattomaan ja hyvään yhteistyöhön, sitä vähemmän erolla on negatiivisia vaikutuksia lapseen.

Sorokin (2014, 9) on koonnut tutkielmaansa esimerkkilauseita, joilla vieraannuttaminen voi tapahtua.

> *Isäsi ei ole koskaan osallistunut kasvattamiseesi. On sellaisia negatiivisia asioita, joita en voi kertoa isästäsi.*
>
> *Sinulla on oikeus käydä isäsi luona, mutta tiedät mitä ajattelen siitä.*
>
> *Molemmat eivät voi osallistua ylioppilasjuhliisi.*
>
> *Muistat varmaan väärin, ei isäsi koskaan ollut meidän kanssa kun olit pieni, hän oli aina jossain muualla.*
>
> *Isoäitisi on mielisairas ja väkivaltainen. Isäsi uusi puoliso vihaa sinua eikä halua olla kanssasi missään tekemisissä.*
>
> *On isäsi syytä, ettei meillä ole rahaa, kun kaikki rahat menevät oikeudenkäyntikuluihin eikä isäsi maksa minulle mitään.*
> *(Sorokin 2014, 9.)*

6 ERON VAIKUTUKSET

6.1 Lasta suojaavat tekijät

Kuten pienille lapsille muutenkin, myös vanhempien erotessa rutiinit ja tavallisena jatkuva arki tuovat turvaa. Lapsen tulisi saada jatkaa samassa päiväkodissa ja koulussa kuin ennen eroakin. Vanhempien tulisi jättää lapsi omien ongelmiensa ulkopuolelle ja olla käyttämättä lasta ”pelinappulana” hankaloittaakseen toisen elämää. Vanhempien välinen onnistunut vuorovaikutus suojaa lasta eron haitoilta, mutta vuorovaikutuksen on oltava hyvää myös lapsen ja vanhempien välillä. Lapselle kerrotaan asioista ketään syyttelemättä ja an-

netaan lapselle aikaa kertoa mielipiteensä eikä ”pommiteta” kysymyksillä. (Niemelä & Kääriäinen 2015, 50–52.)

Heiskasen (2018) mukaan lasta suojaavia tekijöitä ovat:

- Hyvä ja lämmin suhde vähintään toiseen vanhempaan.
- Lapsi ei joudu vanhempiensa riitojen ”välikädeksi”.
- Kumpikin vanhemmista pysyy mukana lapsen elämässä.
- Tuttu koti ja kaverit pysyvät.
- Vanhemmat voivat itse henkisesti hyvin ja sopeutuvat uuteen elämään eron jälkeen.
- Vanhempien lisäksi lapsella on muitakin läheisiä aikuisia.

Lapsella voi kestää jonkin aikaa ymmärtää ja käsittää eroa. Lapsen ajatukset ja huolenaiheet voivat poiketa aikuisten näkemyksistä paljonkin. Lasta ja hänen mielipiteitään ja näkemyksiään tulee kuitenkin kunnioittaa ja kuunnella. (Niemelä & Kääriäinen 2015, 52.)

Lapsella on oikeus molempiin vanhempiinsa, eikä ero ole syy erkaantua tai erkaannuttaa lasta toisesta vanhemmastaan. Erossa on tärkeää, että lapsen suhde molempiin vanhempiin pysyy hyvänä. (Pruuki 2017a, 67.) Lapsen selviytymiseen vaikuttaa positiivisesti myös se, että hänellä on vanhempiensa ja sisarustensa lisäksi muitakin läheisiä ihmissuhteita, kuten esimerkiksi muita sukulaisia (Väestöliitto 2019).

Lapsen oikeudesta molempiin vanhempiinsa ja yhteydenpidosta läheisiinsä on säädetty laissa. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361) säätää 1.§:ssä, että *lapsen huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Myös muita lapselle tärkeitä ihmissuhteita on vaalittava.* Lain 2.§:ssä puolestaan säädetään lapsen tapaamisoikeudesta.

> *Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus luoda ja säilyttää myönteinen ja läheinen suhde vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu. Tapaamisoikeuteen kuuluu, että lapsi saa ajoittain olla tämän vanhemman luona tai tavata tätä muualla taikka pitää tähän yhteyttä muulla tavoin. Lapsen kummankin vanhemman on omalta osaltaan myötävaikutettava tapaamisoikeuden toteutumiseen. Vanhemman on kasvatustehtävässään vältettävä kaikkea, mikä on omiaan aiheuttamaan haittaa lapsen ja toisen*

> *vanhemman väliselle suhteelle. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361 2.§.)*

Aineiston keruun aikana voimassa oli laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361). Laki uudistui 1.12.2019 mutta pysyi ennallaan kyseisten pykälien osalta.

> *Lapsenhuoltolain uudistuksella täsmennetään huoltajien velvollisuutta suojella lasta väkivallalta, vaalia lapselle läheisiä ihmissuhteita ja myötävaikuttaa tapaamisoikeuden toteutumiseen. Vuoroasuminen kirjataan lakiin ja lapselle voidaan vahvistaa oikeus tavata erityisen läheistä henkilöä. Lainsäädännöllä pyritään myös nykyistä tehokkaammin ehkäisemään vieraannuttamisesta tai muusta syystä johtuvia ongelmia tapaamisoikeuden toteutumisessa. (Oikeusministeriö 2019.)*

6.2 Fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset

Kaikki lapset ovat yksilöitä ja näin ollen reagoivat eroon eri tavalla. Mitään tiettyä ”oirekuvaa” ei siis ole. Reaktioon vaikuttavat lapsen ikä, persoonallisuus sekä se, millaista perheen elämä on ollut ennen eroa. Riitaisan ja väkivaltaisen tai sen pelon keskellä elävälle lapselle ero voi tulla helpotuksena. Useimmiten lapsi kuitenkin on surullinen vanhempiensa erosta. Ero horjuttaa turvallisuuden tunnetta ja lapsi voi pelätä menettävänsä vanhempansa. Kuten lapsetkin, myös heidän tunteensa ovat yksilöllisiä. (Mäkijärvi 2014, 25; Neuvokeskus 2013, 22.) Muun muassa persoonallisuus, temperamentti, sukupuoli, kasvuhistoria ja perheen rakenne ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen reaktioon ja erosta selviytymiseen. Oli reaktio mikä tahansa, on vanhempien ero kuitenkin pitkäaikainen prosessi lapsen elämässä, jonka käsittely vaatii aikaa. (Aaltonen ym. 2003, 195.)

Mitä vanhempi lapsi on, sitä paremmin hän ymmärtää eroa, sen tuomaa muutosta elämään ja mahdollisia seurauksia. Näin ollen nuorien epävarmuus tulevaisuudesta voi muutenkin laajan tunneskaalan lisäksi pitää sisällään muun muassa pelkoa köyhyydestä. Nuoren vihan tunteet voivat purkautua vanhempien sijaan ystäviin tai vaikka opettajiin koulussa. (Aaltonen ym. 2003, 197.)

Cohenin & Weitzmanin (2016, 2) mukaan lapsen reaktiot ilmenevät eri tavoin ja reaktioon vaikuttavat lapsen kehitysvaihe, vanhempien kyky keskittyä lap-

seen, lapsen tarpeisiin ja tunteisiin sekä lapsen temperamentti. He kirjoittavat artikkelissaan vanhempien eron vaikutuksista lapsiin ikäryhmittäin. Heidän mukaansa imeväisikäiset eivät voi vielä ymmärtää eroa mutta reagoivat kuitenkin muutoksiin, jotka he havaitsevat rutiineissa ja hoitajissa. Imeväisikäiset voivat olla ärtyneempiä, välinpitämättömämpiä ja heillä voi olla häiriöitä unen ja ruokailun kanssa. (Cohen & Weitzman 2016, 2.)

Taaperoikäisillä puolestaan eroahdistusta ilmenee usein. Eron myötä lapsen voi olla normaalia vaikeampaa joutua edes hetkeksi eroon vanhemmistaan, esimerkiksi hoitoon mentäessä. Lapsen kehitys saattaa hidastua tai taantua. Taantuminen voi ilmetä esimerkiksi siten, että lapsi alkaa kastella vuodettaan eivätkä aiemmin sujuneet WC-toimet enää suju. Lapsi alkaa imeä peukaloa tai puheenkehitys pysähtyy tai ottaa takapakkia. Usein lapsella ilmenee myös univaikeuksia ja poikkeavuutta ruokahalussa. (Cohen & Weitzman 2016, 2; Taskinen 2005, 139.)

Esikouluikäiset lapset eivät ymmärrä eron pysyvyyttä ja kyselevät kovasti poissa olevan vanhemman perään. Heidän käytöksensä voi muuttua uhmakkaaksi ja vaativaksi. Tässäkin iässä kehityksen taantuminen ja uni- ja syömisvaikeudet ovat yleisiä. 4–5-vuotias lapsi syyttää usein itseään erosta, näkee painajaisia ja on entistäkin haluttomampi olemaan erossa vanhemmistaan. Tässä iässä lapsi pelkää hylätyksi tulemista. (Cohen & Weitzman 2016, 2.)

Kouluikäiset puolestaan syyttävät helposti itseään erosta, kyselevät ja haaveilevat vanhempien yhteen paluusta. Onkin hyvä kertoa, miksi ero on tapahtunut, ja että yhteen paluu ei ole realistinen ajatus. Toisten syyttäessä itseään, toiset puolestaan suuttuvat vanhemmilleen. Kouluikäisen mieliala ja käytös voivat muuttua. Koulumenestys voi eron vuoksi laskea ja lapsi voi kokea toisen vanhemman hylänneen hänet. (Cohen & Weitzman 2016, 2; Taskinen 2005,140.)

Nuoret ymmärtävät hieman eron syitä mutta heidän on kuitenkin vaikea hyväksyä sitä. Voikin käydä niin, että nuori ottaa kotona aikuisen roolin. Hän saattaa ihailla vanhempiaan ja uskoa, että voi yhdistää heidät uudestaan. Aggressiivinen, rikollinen käytös, päihteiden käyttö ja huono koulumenestys voivat olla nuoressa näkyviä eron vaikutuksia. (Cohen & Weitzman 2016, 2.)

On kuitenkin hyvä muistaa, että vanhempien ero ei suinkaan aina, jokaisen lapsen kohdalla horjuta merkittävästi lapsen kasvua ja kehitystä. Erosta huolimatta lapsesta voi kasvaa onnellinen ja tasapainoinen. Suuri merkitys tälle on lapsen saamassa tuessa ja sillä, että vanhemmat pystyvät hoitamaan eron hyvin ja että lapsen kasvuympäristö on ollut kaikesta huolimatta turvallinen ja rakkaudentäyteinen. (Mäkijärvi 2014, 113.) Vaikka vanhempien ero ja siitä aiheutuvat muutokset ovat lapselle stressitekijöitä ja monet kärsivät eron vaikutuksista pitkäänkin, jopa aikuisuuteen saakka, voi ero olla kuitenkin myös lapsen parhaaksi. Voihan olla, että jos vanhemmat eivät olisi ikinä eronneet, olisi tuskallisten ero muistojen tilalla muistot vanhempien huonosta ja riitaisasta suhteesta ja kodin kireästä ilmapiiristä, jotka nämäkin ovat lapsen kehitykselle haitallisia tekijöitä. Kasvaessaan aikuiseksi ja rakentaessaan omaa parisuhdettaan, vanhempiensa eron kokenut lapsi voi olla oppinut jotakin vanhempiensa tilanteesta ja toimii itse päinvastoin, luoden onnistuneen ja onnellisen parisuhteen ja perhe-elämän. Tällaisessa tilanteessa voidaankin ajatella, että vanhempien ero toimii lapselle suojaavana tekijänä. (Hokkanen 2005, 103.)

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Kysely koottiin MLL:n toimesta ja se lähetettiin 18:lle perhesatamatoimintaan osallistuneelle ajalla toukokuu-marraskuu 2019. Vastauksia saatiin 13 kappaletta, vastausprosentin ollessa siis 72 %. Yhteen kysymykseen vastasi vain 12 kyselyn saanutta. Vastaajista kahdeksan (62 %) oli hyödyntänyt perhesatamatoimintaa lapsen tapaamisessa Kouvolassa ja viisi (38 %) Lappeenrannassa. Lähivanhempia vastaajista oli seitsemän (54 %) ja etävanhempia kuusi kappaletta (46 %). MLL:n eroauttamistyön koordinaattori sai palautetta myös sähköpostiinsa.

7.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa muun muassa siitä, miten lapsen ja hänen läheisensä tapaamiset olivat mahdollistuneet ennen perhesatamatoimintaan osallistumista ja kuinka yhteistyö oli sujunut sekä siitä, kuinka perhesatamatoiminta on vaikuttanut näihin tilanteisiin. Kyselyssä selvitettiin myös,

kokivatko vanhemmat toiminnasta olleen hyötyä heidän erotilanteessaan ja mitä he mahdollisesti kehittäisivät toiminnassa.

Kyselyssä kartoitettiin myös sitä, millaista tukea ja ohjausta perheet kokivat saaneensa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kaakkois-Suomen piirin koordinaattorilta tai vapaaehtoisilta, ns. perheluotseilta.

Tutkimuksen tavoitteena oli löytää vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten perhesatamatoiminta on vaikuttanut lapsen ja etävanhemman suhteeseen?
2. Miten perhesatamatoiminta on vaikuttanut vanhempien väliseen suhteeseen?
3. Miten järjestelyt ovat toimineet MLL:n taholta?

7.2 Tutkimusmenetelmät

Määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä antaa vastauksen kysymyksiin, miten usein ja kuinka paljon, ja siinä tuloksia tarkastellaan numeerisesti (Vilkka 2007, 14). Tässä tutkimuksessa selvitettiin nimenomaan prosenttiosuuksia vastaajien määrästä ja aineisto käsiteltiin numeerisesti.

Määrällistä tutkimusmenetelmää käytettäessä on valittavissa erilaisia tapoja kerätä aineistoa. Kysely, systemaattinen havainnointi sekä valmiiden tilastojen käyttö ovat mahdollisia. Tavanomaisin tapa on, että tutkija kerää itse aineistonsa. Tätä aineistoa kutsutaan primaariaineistoksi. Sekundaariaineistosta puhutaan silloin, kun tutkija käyttää muiden keräämää aineistoa. (Vilkka 2015, 94; Hirsjärvi ym. 2009, 186.) Tässä opinnäytetyössä aineisto kerättiin sähköisellä kyselyllä, jota en kuitenkaan itse tehnyt ja lähettänyt. Kyseessä on siis valmis, ns. sekundaariaineisto, jonka keräsi MLL. Hirsjärvi ym. (2009, 186) toteavatkin, että kaikkia ongelmia ei tarvitse ratkaista siten, että tutkija itse kerää aineistonsa ja että muiden keräämän aineiston käyttö ei vaikuta työn arvoon.

7.3 Aineistonkeruu ja analyysimenetelmä

Kysely on yksi kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa käytettävä tiedonkeruuväline. Kysely on yksi tavallisimmista keinoista saada vastauksia tutkimuskysymyksiin. Kysely voidaan toteuttaa erilaisin tavoin, kuten esimerkiksi paperisella postikyselyllä tai lähettämällä kysely vastaajille sähköisesti. Kyselyissä vastaajilta kysytään kysymykset täysin samalla tavalla ja tämän vuoksi kysely on vakioitu eli standardoitu. (Vilkka 2015, 94.) Kyselyllä on suuri merkitys tutkimuksen onnistumisen kannalta ja tästä syystä se tulisikin suunnitella huolella. Myös huolella tehty saatekirje sekä kyselyn houkutteleva ulkoasu motivoivat vastaamaan kyselyyn. Kun kyselyssä kysytään vain ja ainoastaan tarpeellista tietoa, vältytään liian pitkältä kyselyltä, joka puolestaan vaikuttaa positiivisesti saatujen vastausten määrään. (Kananen 2011, 46, 49.) Kysely on oiva tapa kerätä tietoa, kun vastaajina on joukko hajallaan asuvia ihmisiä (Vilkka 2015, 94). Tässä tutkimuksessa vastaajat olivat eri paikkakunnilta, ja näin ollen kysely oli hyvä tapa kerätä vastauksia.

Kyselylomakkeessa on mahdollista käyttää erilaisia kysymysmuotoja kuten esimerkiksi suljettuja, avoimia tai sekamuotoisia kysymyksiä. Monivalintakysymyksissä on nimensä mukaisesti valmiit vastausvaihtoehdot. (Vilkka 2015, 106.) Kyselytutkimuksessa suurin osa kysymyksistä on luonteeltaan suljettuja, mutta myös avoimet kysymykset ovat tarpeellisia (Vehkalahti 2014, 25). Tässä tutkimuksessa avoimena kysymyksenä kysyttiin muun muassa lasten mielipiteitä ja kehittämisehdotuksia, jotka ovat molemmat tärkeää tietoa MLL:lle, eikä niihin olisi saatu vastauksia suljettuja kysymyksiä käyttämällä.

Aineistonkeruumenetelmänä tässä tutkimuksessa käytettiin siis sähköistä kyselyä, joka laadittiin MLL:n toimesta ja se toteutettiin käyttämällä Creamailer kyselytyökalua. Kysely koostui kolmesta taustatietokysymyksestä, joista yksi oli sekamuotoinen, yhdestä suljetusta ja neljästä avoimesta kysymyksestä. Järjestysasteikollisia vastausvaihtoehtoja käytettiin kuudessa kysymyksessä sekä lopuksi vastaajille tarjottiin mahdollisuus vapaaseen sanaan. Avoimet kysymykset antavat vastaajille mahdollisuuden omien mielipiteidensä kertomiseen omin sanoin (Vilkka 2015, 106).

Kyselylomakkeen kysymysten tulee olla perusteltuja ja antaa vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tämän vuoksi tutkimuskysymysten sekä tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen tulisi olla tiedossa ja suunniteltuna ennen kyselyn tekemistä. (Vilkka 2015, 101.) Tässä tutkimuksessa tämä ei toteutunut, sillä kyselylomake oli tehty jo ennen varsinaisen tutkimuksen aloitusta.

Kun kysely on tehty, tulee se testata mahdollisten virheiden ja puutteiden havaitsemiseksi (Vilkka 2015, 108). MLL testasi kyselyä joissain määrin ennen sen lähettämistä varsinaisille vastaajille. Tämä käy ilmi koordinaattorilta saamastani sähköpostista: *…siinä edellisessä saamassasi versiossa taisi vielä olla mukana kaksi koevastausta, joita teimme silloin, kun loimme kyselyä, nyt ne on poistettu hämäämästä tuloksia.*

Aineiston analysoinnissa käytettiin suoria jakaumia eli yksiulotteisia frekvenssijakaumia. Suorat jakaumat kertovat saadussa aineistossa esiintyvät kappalemäärät. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa ei ole juurikaan merkitystä kappalemäärillä vaan saadut tulokset suhteutetaan koko aineistoon (Kananen 2011, 74). Aineisto analysoitiin laskemalla saaduista vastauksista prosenttiosuudet ja pyöristämällä ne lähimpään täyteen prosenttiin. Tekstistä käy ilmi, mistä luvuista prosenttiosuudet laskettiin. Tekstissä ei lueteltu ainoastaan prosenttiosuuksia, vaan käytettiin myös ns. kielellisiä kevennyskeinoja, jotta tekstin lukeminen olisi mielekkäämpää. Kananen (2011, 89) toteaa että termien kolmannes, viidesosa, puolet, lähes puolet jne. tekee tekstistä luettavampaa. Täytyy kuitenkin muistaa mainita myös tarkat prosenttiosuudet, sillä tämä vähentää tulkintaongelmia. (Kananen 2011, 89.)

Tämän jälkeen tuloksia havainnollistettiin visuaalisesti, sektoridiagrammeja sekä pylväskuvioita käyttämällä. Mielestäni tulosten visualisointi graafista esitystä käyttämällä helpottaa tulosten hahmottamista. Käytetyt kuviot ovat mielestäni selkeimpiä tulkita ja sen vuoksi ne valikoituivat. Pylväsdiagrammia käytettiin vertaamaan kahden erillisen kysymyksen vastauksia keskenään (kuva 5). Pylväsdiagrammi onkin yksi yleisimmin käytetyistä kuvioista ja sen avulla voidaan havainnollistaa joko kappalemääriä tai prosenttiosuuksia. Sektoridiagrammilla puolestaan havainnollistetaan pääasiassa prosenttiosuuksia. (KvantiMOTV 2004.) Prosenttiosuuksien laskeminen oli tämän tutkimuksen tulosten analysoinnissa käytetty menetelmä.

Avointen kysymysten vastaukset käsiteltiin sellaisenaan kuin ne vastauksissa olivat. Joidenkin vastausten kohdalla käytettiin kursivointia ilmaisemaan aineistossa olevaa vastausta sanatarkasti.

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Seuraavissa kappaleissa käsitellään tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta, validiteettia ja reliabiliteettia, jotka yhdessä muodostavat kokonaisluotettavuuden. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan, koska tulosten luotettavuus on vaihtelevaa, vaikka virheitä yritetäänkin välttää (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134). Kanasen (2011, 119) mukaan luotettavuus voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen luotettavuuteen.

8.1 Eettisyys

Jotta tutkimus olisi luotettavaa, eettistä ja uskottavaa, on sen tekemisessä noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä, Tutkimuksen tekijät ovatkin velvoitettuja noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä eli tutkimusetiikkaa. (Vilkka 2015, 41.)

Tiedonhankinnassa tulee käyttää hyväksyttäviä lähteitä ja muistettava lähdekriittisyys sekä lähdeviitteiden asianmukainen merkitseminen. Jos toisten tekstejä plagioidaan tai tietoa vääristellään, syyllistyy tutkija vilppiin (Vilkka 2015, 42.) Tutkimuseettinen neuvottelukunta jakaa vilpin neljään alakategoriaan: sepittäminen, havaintojen vääristely, plagiointi ja anastaminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 8–9). Tutkimuksessa kunnia on annettu heille, joille se kuuluu merkitsemällä lähdeviitteet tekstiin ja merkitsemällä lähteet lähdeluetteloon. Tekstiin on myös tehty asianmukaiset asettelut suorien lainauksien kohdalle, käyttämällä sisennystä ja kursivointia.

Tutkimuksesta tehtiin tutkimussuunnitelma, joka hyväksyttiin suunnitteluseminaarissa pienten korjausten jälkeen. Hyväksytty tutkimussuunnitelma lähetettiin toimeksiantajalle luettavaksi ja he myös hyväksyivät sen. Tutkimussuunnitelma on osa hyvää tieteellistä käytäntöä ja laajuudeltaan pienestäkin tutkimuksesta on tehtävä suunnitelma (Vilkka 2015, 45).

Tutkimustulosten tulee täyttää vaatimukset, jotka tieteelliselle tutkimukselle on asetettu:

- Tutkimuskohde on määriteltävä täsmällisesti. Tutkimuksen lukijan on myös kyettävä tunnistamaan tutkittava kohde.
- Tutkimuksen on tuotettava jotakin, jota ei ole ennen sanottu.
- Tutkimuksesta on oltava hyötyä muille.
- Tutkimuksen on annettava riittävät perusteet julkiselle keskustelulle. (Vilkka 2015, 31)

Tässä tutkimuksessa on selkeästi määriteltynä kohteena MLL:n perhesatamatoimintaan osallistuneet lasten läheiset, eikä aiheesta ole aiemmin tehty tutkimusta. Tutkimuksesta hyötyy MLL:n Kaakkois-Suomen piirin eroauttamistyö, saaden ajatuksia toiminnan kehittämiseen ja tietoa sen vaikuttavuudesta. Ennen tutkimuksen aloittamista hoidettiin tarvittavat sopimukset sekä haettiin tutkimuslupaa. MLL:llä oli oma tutkimuslupahakemuksensa, johon täytin tarvittavat tiedot, laitoin liitteeksi hyväksytyn tutkimussuunnitelman ja toimitin hakemuksen toimeksiantajalle, joka hyväksyi sen.

Usein sähköpostilla lähetettyihin kyselyihin liittyy ongelmia tutkimusetiikan näkökulmasta tarkasteltuna, sillä anonymiteetin turvaaminen voi olla hankalaa. Suurella osalla ihmisistä sähköpostiosoite paljastaa jotakin henkilöllisyydestä. (Vilkka 2015, 95.) Kyselyyn vastanneet henkilöt olivat minulle kuitenkin ainoastaan tunniste- eli ID-numeroita. En siis tiennyt kenelle kysely lähetettiin ja näin vastaajien anonymiteetti säilyi.

Anonymiteettiin liittyy myös tutkimusaineistojen säilyttäminen sekä hävittäminen. Aineistot eivät saa missään tapauksessa päätyä vääriin käsiin tai väärien henkilöiden nähtäville. Jos tutkimuksessa on käytetty haastatteluja tai kuvia, luokitellaan nämä hyvin arkaluontoisiksi, sillä niistä tutkimukseen osallistujat ovat helposti tunnistettavissa. (Vilkka 2015, 74–48.) Kyselyn tulokset lähetettiin minulle sähköpostiin, jossa ne ovat omien tunnusteni takana muilta piilossa. Kun tutkimus on valmistunut, poistan kyseisen sähköpostiviestin, vaikka tuloksista henkilöt eivät olekaan tunnistettavissa.

8.2 Luotettavuus

Kvantitatiivista tutkimusta arvioitaessa kiinnitetään huomiota tutkimuksen validiteettiin sekä reliabiliteettiin. Validiteetti eli pätevyys tarkoittaa sitä, kuinka hyvin tutkimuksessa mitattiin sitä, mitä oli tarkoituskin mitata. Systemaattiset virheet heikentävät tutkimuksen validiteettia. Pätevyyden vuoksi onnistunut kyselylomake on oleellista, sillä jos vastaaja on ymmärtänyt kysymykset ja vastausvaihtoehdot eri tavoin kuin mitä oli ajateltu, vääristää se tutkimuksen tuloksia. Voidaankin siis sanoa, että mittarin, tässä tapauksessa kyselylomakkeen, suunnittelu onkin tutkimuksen tärkein vaihe. (Vilkka 2015, 105, 193; Hirsjärvi ym. 2009, 321.) Koska en itse laatinut tutkimuksessa käytettyä kyselyä, ovat virheet tulkinnoissa mahdollisia. Tutkimuksen validiutta voidaan mitata pohtimalla, vastasivatko tutkimuksen tulokset tutkimussuunnitelmassa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tästä tutkimuksesta sanoisin, että vastaukset tutkimuskysymyksiin saatiin.

Reliabiliteetti eli luotettavuus tarkoittaa tutkimuksen tarkkuutta. Tutkimus tulisi olla toistettavissa, eli toistettaessa tutkija saisi täysin samat tulokset. (Vilkka 2015, 194.) Otoksen edustavuus sekä suuruus vaikuttavat tutkimuksen luotettavuuteen. Luotettavuuden tekijöitä ovat myös vastausprosentin suuruus sekä se, että kysymykset mittaavat oikeita asioita vastaten tutkimuskysymyksiin (Heikkilä 2014, 1).

Sen hetkinen elämäntilanne ja mieliala sekä itse eron ja yhteistyön sujuminen vanhempina ovat voineet vaikuttaa vastauksiin: hermostuneena ja vihaisena asioista voi olla hyvinkin erimieltä kuin iloisena ja positiivisena. Osa vastaajista jätti vastaamatta avoimiin kysymyksiin. Eikö heillä ollut sanottavaa vai eivätkö he halunneet antaa negatiivista palautetta?

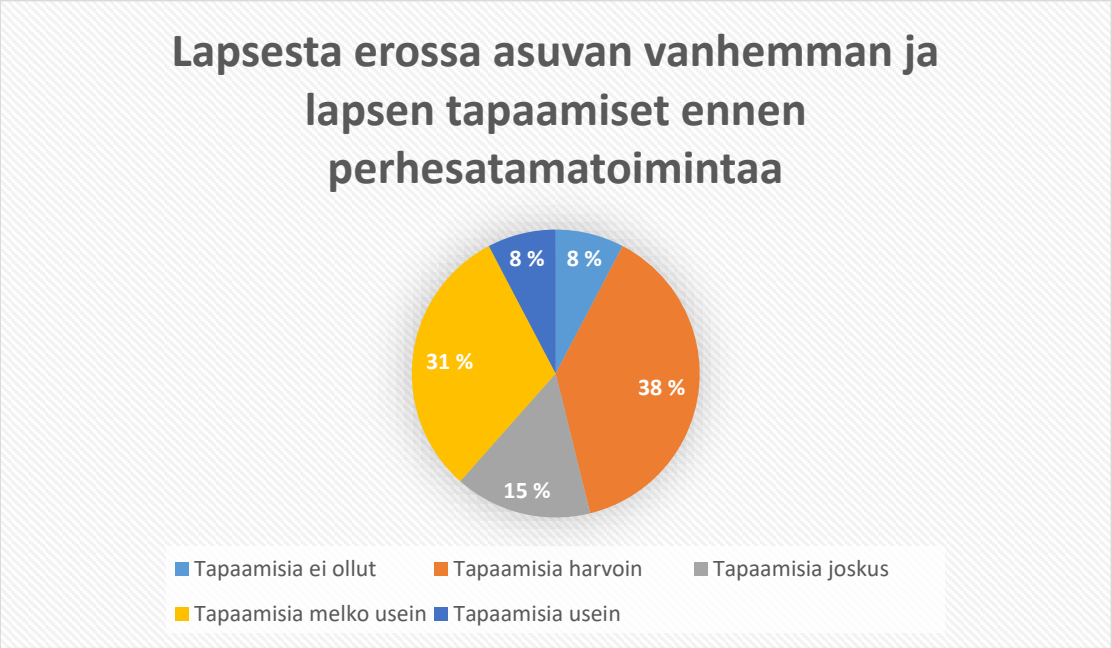
Tutkimuksessa pyrittiin löytämään mahdollisimman tuoreita lähteitä, jotka omalta osaltaan lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. Aina ei ollut mahdollista saada teosten uusimpia painoksia, joten oli tyydyttävä vanhempiin painoksiin.

Tutkimuksessa kyselyn suunnittelu perusteltuna tutkimussuunnitelmalla ja -kysymyksillä jäi vajavaiseksi, sillä kysely oli tehty juuri ennen opinnäytetyön aloitusta. Tällä voi olla vaikutusta luotettavuuteen.

9 TUTKIMUKSEN TULOKSET

9.1 Perhesatamatoiminnan vaikutus lapsen ja etävanhemman suhteeseen

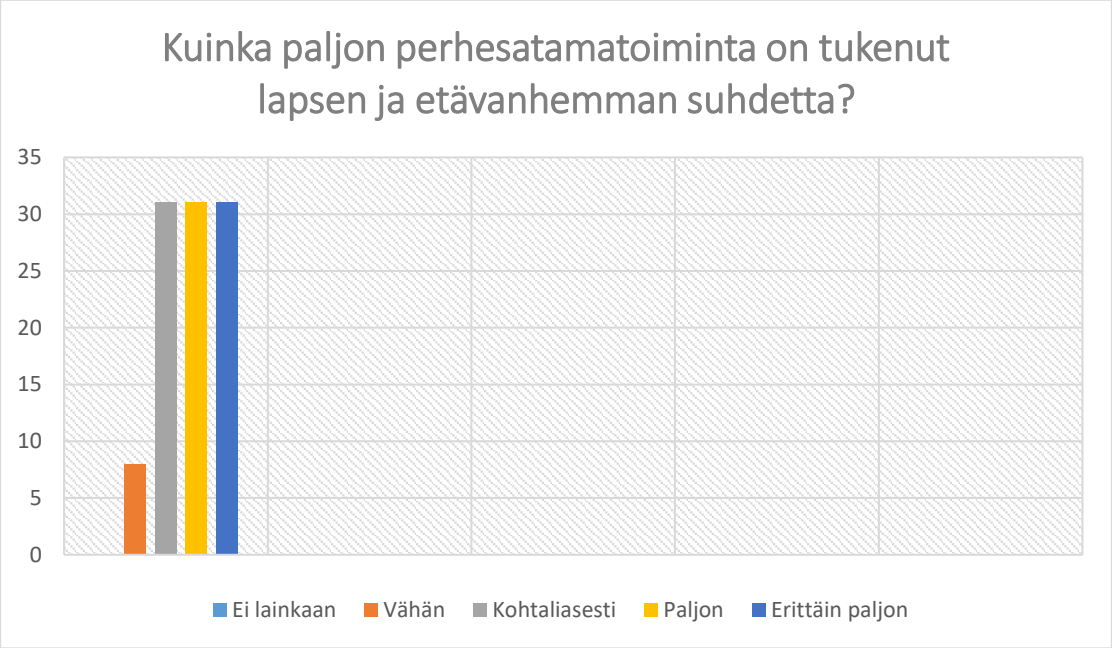
Vastaajat arvioivat lapsesta erossa asuvan vanhemman mahdollisuuksia lapsensa tapaamisiin ennen perhesatamatoimintaan osallistumista (kuva 3). Suurin osa vastaajista (38 %) oli sitä mieltä, että tapaamisia oli ollut harvoin ja yksi (8 %) vastasi, että tapaamisia ei ollut lainkaan. Yhden vastaajan mielestä tapaamisia oli usein jo ennen perhesatamatoimintaan osallistumista. Tapaamisia oli joskus kahden (15 %) vastaajan mielestä ja melko usein tapaamisia oli neljän (31 %) vastaajan tilanteessa.

Kuva 3. Lapsesta erossa asuvan vanhemman mahdollisuudet lapsen tapaamiseen ennen perhesatamatoimintaan osallistumista (%)

Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että perhesatamatoiminta on tukenut lapsen ja lapsesta erossa asuvan vanhemman suhdetta joissain määrin. Näitä tuloksia on havainnollistettu kuvassa 4. Vastausvaihtoehtoa ”ei tukenut lainkaan” ei valinnut kukaan vastaajista. Yksi (8 %) vastaajista koki perhesatamatoiminnan vaikuttaneen lapsen ja etävanhemman suhteeseen vain vähän. Suuri osa vastaajista koki kuitenkin perhesatamatoiminnasta olleen paljon hyötyä lapsen ja etävanhemman suhteelle: kohtalaisesti, paljon tai erittäin paljon tukea lapsen

ja vanhemman suhteeseen toiminnasta kokivat saaneensa 4 (31 %) vastaajista.

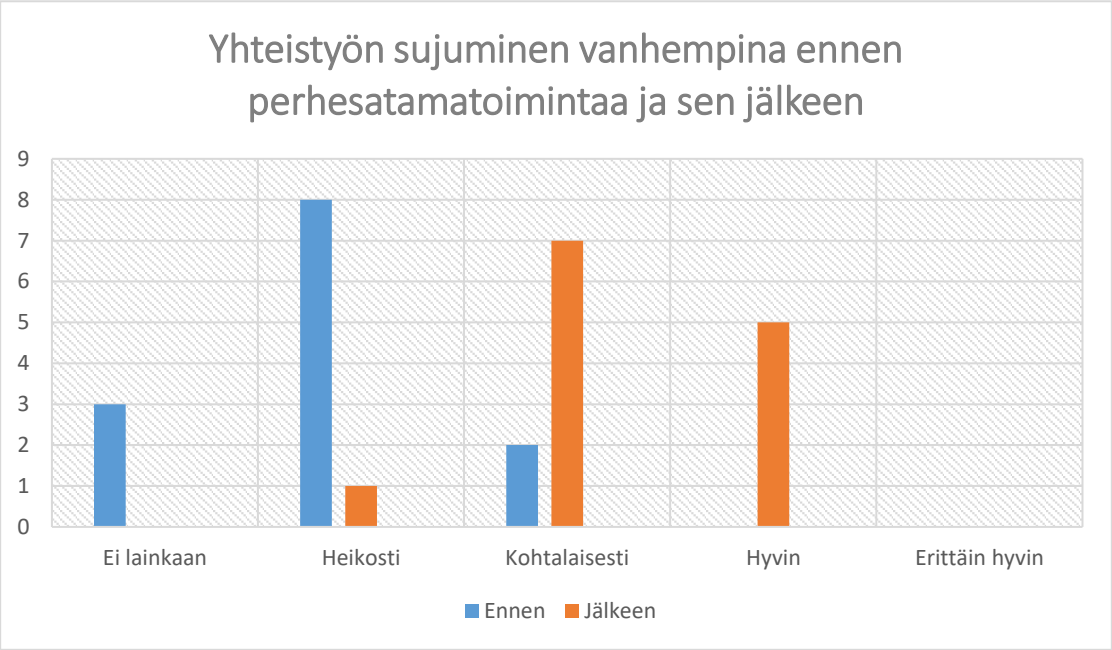
Kuva 4. Perhesatamatoiminnan vaikutus lapsen ja lapsesta erossa asuvan vanhemman suhteen tukemisessa (%).

Kyselyn lisäksi eroauttamistyön koordinaattori sai palautetta toiminnasta myös sähköpostiinsa. Viestissä kerrottiin isän ja lapsen olleen tiiviisti yhdessä perhesatamatoiminnan jälkeen. Isä kertoi lapsen viettäneen aikaa hänen luonaan toisella paikkakunnalla lähes joka viikonloppu. Lapsi on myös päässyt tapaamaan ja ilahduttamaan isovanhempaansa. Viestissään isä kertoi olevansa onnellinen tilanteesta ja siitä, että hänellä on nyt mahdollisuus viettää aikaa lapsensa kanssa kahdestaan.

9.2 Vanhempien yhteistyön sujuvuus ennen perhesatamatoimintaa ja sen jälkeen

Ero haastaa vanhempien yhteistyön sujumista ja tämä käy ilmi myös kyselyn vastauksista. Kukaan vastaajista ei ollut sitä mieltä, että yhteistyö vanhempina olisi sujunut hyvin tai erittäin hyvin ennen perhesatamatoimintaan osallistumista. 23 prosentilla (n 3) yhteistyö ei sujunut lainkaan. Suurimalla osalla yhteistyö vanhempina sujui heikosti. Tätä mieltä oli kahdeksan (62 %) vastaajista. Kohtalaisesti yhteistyön koki toimivan kaksi (15 %) vastaajista.

Perhesatamatoimintaan osallistuminen toi helpotusta vanhempien väliseen yhteistyöhön. Perhesatamatoimintaan osallistumisen jälkeen jopa viisi (38 %) vastaajista koki yhteistyön sujuvan hyvin. Yli puolet, 54 prosenttia (n 7) vastaajista oli puolestaan sitä mieltä, että yhteistyö sujuu kohtalaisesti perhesatamatoimintaan osallistumisen ansiosta. Heikosti yhteistyö sujuu yhden (8 %) vastaajan mielestä. ”Yhteistyö ei suju lainkaan” tai ”yhteistyö sujuu erittäin hyvin” vastausvaihtoehdot eivät saaneet lainkaan kannatusta. Kuvassa 5 on kuvattu sitä, kuinka vanhempien yhteistyön sujumiseen perhesatamatoiminta on vaikuttanut.

Kuva 4. Vastaajien kokemus yhteistyön sujumisesta vanhempina ennen perhesatamatoimintaa ja sen jälkeen.

Vastaajista lähes puolet, 46 % koki perhesatamatoiminnan tukeneen heitä yhteisessä, jaetussa erovanhemmuudessa. Ainoastaan yksi (8 %) oli sitä mieltä, että toiminta ei tukenut heitä vanhempina lainkaan. Paljon suhdetta tukevan koki neljä (31 %) ja vähän kaksi (15 %) vastaajista. Kukaan ei ollut sitä mieltä, että perhesatamatoiminta olisi tukenut heidän suhdettaan vanhempina erittäin paljon. Itse erotilanteeseen MLL:n tarjoama mahdollisuus puolestaan toi helpotusta. 12:sta vastaajasta 10 (83 %) oli sitä mieltä, että perhesatamatoiminta on auttanut perhettä erotilanteessa. Apua erotilanteeseen ei kokenut saaneensa 2 (17 %) vastaajista.

9.3 Vanhempien näkemys tapaamisten järjestymisestä MLL:n taholta

Tuloksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että perhesatamatoimintaan osallistuneet ovat olleet tyytyväisiä tapaamisten järjestymiseen sekä kokivat saaneensa riittävästi ohjausta, kun sitä tarvitsivat. Vastaajista kahdeksan (62 %) oli sitä mieltä, että tapaamiset järjestäjän toimesta onnistuivat helposti ja tapaamisten järjestäminen onnistui aina viiden (38 %) vastaajan mielestä.

Vastaajista 11 (85 %) vastasi avoimeen kysymykseen ”saitko tarvittaessa ohjausta ja tukea MLL:n työntekijältä eli koordinaattorilta?”. Kaikki kokivat saaneensa tarvitsemansa tuen ja ohjauksen. Suoria kyllä -vastauksia oli yhdeksän kappaletta ja yksi vastaajista koki saaneensa sen tuen ja ohjauksen mitä tarvitsi. Yhdessä vastauksessa mainittiin erikseen MLL:n koordinaattori. Vastaajan mielestä koordinaattori oli helposti lähestyttävä ihminen ja kertoi olevansa tarvittaessa häneen uudestaan yhteydessä.

Myös perhesatamissa vapaaehtoisina toimivien perheluotsien tarjoamaan tukeen oltiin tyytyväisiä. Vastaajista yhdeksän (69 %) käytti mahdollisuuden vastata vapaan tekstin muodossa avoimeen kysymykseen perheluotseilta saatuun tukeen ja ohjaukseen.

Tähän kysymykseen suoria kyllä -vastauksia tuli seitsemän kappaletta. Yksi vastaajista ei ollut tarvinnut tukea ja ohjausta perheluotsilta mutta oli sitä mieltä, että olisi varmasti saanut apua, mikäli tarvetta olisi ollut. Perheluotseilta saadun tuen ja ohjauksen lisäksi yksi vastaajista koki tärkeänä perheluotsien kanssa käydyt keskustelut.

Sain heiltä paljon apua ja ne keskustelut

Sähköpostin välityksellä tulleessa palautteessa isä kertoi olevansa todella kiitollinen koordinaattorille sekä perheluotseille siitä, että he mahdollistivat rauhalliset tapaamiset lapsen kanssa. Isä on vakuuttunut siitä, että tilanne lapsen kanssa ei olisi tällä hetkellä niin hyvä ilman perhesatamatoimintaa. Toiminta mahdollisti tiiviin suhteen lapseen ja opetti isää pärjäämään hänen kanssaan kahdestaan.

…Arvostan työtänne paljon.

…Tämä tuskin olisi mahdollista ilman kaikkia teitä.
Minulla ei ole muuta kuin positiivista sanottavaa teistä kaikista.

9.4 Lasten kokemus perhesatamatoiminnasta

Vastaajista kahdeksan käytti mahdollisuuden vastata avoimeen kysymykseen, jossa kysyttiin lasten kokemuksista ja kommenteista tapaamisiin liittyen. Suurimmalla osalla tapaamisissa ollut lapsi oli vielä niin pieni, ettei pystynyt itse tuottamaan sanallisesti omaa mielipidettään.

Osa vastauksista perustuu vanhempien omaan havainnointiin ja osasta vastauksia ei puolestaan käy ilmi, onko lapsi itse tuottanut tiedon.

Lapsi koki paikan leikkipaikaksi isän kanssa.

Positiivisesti, poika oli onnellinen jo ekasta kerrasta lähtien kun tapasi isänsä.

Lapsi ei osaa puhua vielä. Kovin väsynyt ollut tapaamisten jälkeen.

Ei vielä puhu, mutta on viihtynyt erittäin hyvin. Hyvät tilat, kivasti leluja, mukavat luotsit.

Lapsi on niin pieni, ettei pysty itse kommentoimaan, mutta isänä on ollut ihana huomata, että lapsi on aina hymyillyt, kun olen mennyt hakemana tapaamiseen. Eli säännölliset tapaamiset ainakin auttoi suhteen muodostumisessa.

9.5 Kehitysehdotukset ja vapaa sana

Avoimen kysymyksen muodossa vastaajilta kysyttiin kehittämisehdotuksia sekä annettiin mahdollisuus vapaaseen sanaan. Kaksi vastaajista (15 %) tarjosi parannus/kehittämisehdotuksia, yhden vastaajan mielestä parannettavaa ei ole ja yksi ei osannut sanoa. Yhdeksän (69 %) vastaajista jätti kokonaan vastaamatta. Toiminnalta toivottiin muun muassa pidempiä tapaamisaikoja, peräkkäisiä tapaamispäiviä, enemmän viikonloppuvuoroja sekä toiminnan laajentamista Imatralle.

Vapaaseen sanaan vastaajat kirjoittivat muun muassa seuraavaa:

Iso kiitos

Kiitos

Olin/olen erittäin tyytyväinen perhesataman toimintaan ja työntekijöihin. Ilman kyseistä paikka tilanne tuskin olisi tällä hetkellä näin hyvä

Kiitos paljon!

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUKSET

Kyselystä kävi ilmi, että kahdeksan (62 %) perhesatamissa tapaamisiin osallistuneista lapsista tapasi ennen toimintaan osallistumista etävanhempaansa mielestäni liian harvoin (ei lainkaan n 1, harvoin n 5, joskus n 2). Perhesatamatoimintaan osallistuneista vanhemmista etävanhempana on ollut aina isä. Erotilanteissa vaarantuukin useimmiten lapsen suhde isään. Isäsuhde on kuitenkin yksi lapsen kehitystä tukeva tekijä. (Pulkkinen 2002, 130.) Lapset saavat usein erilaista tukea äidiltään ja isältään. Sinkkonen (2017, 38) toteaakin, että isä on lapselle ”luottavaisen tutkimisen tuki” ja useimmiten äiti on se vanhemmista, jolta lapsi hakee lohtua ja läheisyyttä. (Sinkkonen 2017, 38.)

Perhesatamatoiminnan koettiin vaikuttaneen lapsen ja etävanhemman suhteeseen myönteisesti. Vastaajista yksi oli sitä mieltä, että toiminnan vaikutus suhteeseen oli vähäistä. Yhden vastaajan mielestä lapsella oli ollut tapaamisia etävanhempansa kanssa usein jo ennen perhesatamatoimintaan osallistumista. Näillä kahdella vastauksella voitaisiin ajatella olevan yhteys olettaen, että kyseessä on sama vastaaja: jos tapaamisia oli usein jo ennen toimintaan osallistumista, oli suhdekin mahdollisesti muodostunut paremmin kuin niillä lapsilla ja vanhemmilla, jotka eivät juuri olleet tavanneet aiemmin. Valmiiksi muodostunut suhde on puolestaan voinut vaikuttaa siihen, että perhesatamatoiminnalla ei ole tähän enää niin suurta vaikutusta.

Lapsella on oikeus saada luoda hyvä suhde molempiin vanhempiinsa erosta huolimatta. Hyvä suhde vanhempiin lisää lapsen turvallisuuden tunnetta ja auttaa luottamuksen rakentumisessa. Luottamuksen tunne horjuu, kun perheessä tapahtuu ero (Pulkkinen 2002, 129) ja lapsen ja vanhempien suhteen pysyminen mahdollisimman hyvänä edesauttaa muun muassa lapsen kehitys-

tä ja sillä on vaikutusta myös lapsen selviytymiseen myöhemmin elämässään. Perhesatamatoiminnalla onkin ollut suuri merkitys lapsen ja vanhemman suhteen muodostumisessa. Ei tule myöskään unohtaa lapsen muiden läheisten merkitystä, vaikka kaikki 13 kyselyyn vastannutta olivatkin lapsen vanhempia. Lapset voivat luoda luottamuksellisen suhteen myös sukulaisiinsa. Nämä suhteet ovat lapsen sosiaalista pääomaa, johon heillä on tarvittaessa mahdollisuus tukeutua (Pulkkinen 2002, 160–161).

Lasten kokemuksia olisi myös ollut mielenkiintoista saada tietää, mutta kaikki toimintaan osallistuneet lapset olivat vielä hyvin pieniä ja näin ollen heidän mielipiteensä ja kokemuksensa eivät tulleet julki. Se, että osa vanhemmista koki lapsensa olevan iloinen ja hymyileväinen etävanhemman tavatessaan, kertoo mielestäni myös siitä, että toiminta ja molempien vanhempien mukana olo lapsen elämässä vaikuttavat lapseen, kasvuun ja kehitykseen myönteisesti. Näissä tapauksissa lapsen näkökulman pohtiminen on täysin vanhempien lapsestaan tekemien havaintojen ja tulkintojen varassa, mutta ovathan vanhemmat lapsensa parhaita asiantuntijoita. Se, että tapaamisiin osallistuneet lapset olivat niin pieniä, voi mielestäni kertoa siitä, että isompien lasten kohdalla tapaamispaikkojen ja erilaisten yhteisten tekemisten löytyminen on helpompaa.

Mielenkiintoinen näkökulma olisi ollut myös se, että joku vastaajista olisi ollut joku muu lapsen läheinen, esimerkiksi isovanhempi. Vastanneista kaikki olivat kuitenkin lapsen lähivanhempia (n 7) tai etävanhempia (n 6). Ennen tulosten valmistumista olin kuitenkin jo melko varma siitä, että suurin osa vastaajista on lapsen vanhempia, ja että etävanhempana suurimmassa osassa tapauksia on isä.

Tulosten mukaan perhesatamatoiminnasta on ollut suuri apu sekä itse erotilanteeseen että vanhempien väliseen yhteistyöhön. Tämä voidaan todeta siitä, että 12:sta vastaajasta 10 koki saaneensa helpotusta erotilanteeseen. Vanhempien sopuisalla erolla ja toimivalla yhteistyövanhemmuudella on suuri vaikutus myös lapseen.

Kun tarkastellaan vastauksia vastaajien arviosta omasta yhteistyöstään ennen ja jälkeen perhesatamatoimintaa, ovat tulokset hyvin myönteisiä. Osalla (n 3)

vastaajista ei yhteistyö sujunut lainkaan ennen perhesatamatoimintaa, mutta toimintaan osallistumisen jälkeen kukaan ei ollut sitä mieltä, että yhteistyö ei sujuisi millään tasolla. Heikosti yhteistyö ennen toimintaa oli sujunut yli puolella (n 8) vastaajista ja toimintaan osallistumisen jälkeen heikosti yhteistyö sujui enää yhden vastaajan mielestä. Ennen ja jälkeen tuloksia kaikkien vastausvaihtoehtojen osalta on vertailtu kuvassa 5. Kun näitä tuloksia vertaillaan, on nähtävissä perhesatamatoiminnan positiivinen vaikutus vanhempien väliseen yhteistyöhön.

Suurin osa koki toiminnan tukeneen erovanhemmuutta kohtalaisesti (n 6) tai paljon (n 4).

Kyselyssä selvitettiin, miten toimintaan osallistuneet lapsen läheiset kokivat järjestelyjen sujuneen tilojen, aikataulujen jne. osalta. Järjestelyt koettiin vaivattomiksi ja helposti onnistuneiksi. Uskon, että tämä on yksi tekijä, joka vaikuttaa toimintaan osallistuneiden tyytyväisyyteen tarkasteltaessa kokonaisuutta. Jos ongelmia olisi syntynyt järjestelyissä jo ennen varsinaisia tapaamisia, olisi se varmasti vaikuttanut toiminnan mielekkyyteen.

Perheluotsien kanssa käydyt keskustelut koettiin myös tärkeinä. Osalla lasta tapaavista vanhemmista on voinut olla epävarmuutta pienen lapsen hoidossa tai muita mieltä askarruttavia asioita, joista on voinut keskustella perheluotsin kanssa. Uskon myös, että perheluotseilta vanhemmat ovat saaneet henkistä tukea ja kannustusta.

Tutkimuksen tulokset ovat positiivisia ja osoittavat, että perhesatamatoiminnasta on hyötyä ja apua lapsiperheen erotilanteeseen niin vanhempien kuin lastenkin näkökulmasta tarkasteltuna. Tämä voidaan todeta kyselyn kysymyksestä ”koetko, että perhesatamatoiminta on auttanut sinua ja perhettäsi erotilanteessa?”, johon ”kyllä” vastasi 83 prosenttia vastaajista. Toiminta tukee lapsen ja etävanhemman suhdetta, samalla myös auttaen lapsen ja etävanhemman suhteen luomisessa ja vahvistumisessa. Erotilanteet vaativat järjestelyjä ja voivat olla hyvin rankkoja. Huoli lapsesta ja lapsen tapaamisen mahdollisuudesta voi olla hyvinkin kuormittavaa jo muutenkin ikävän tilanteen keskellä. Lapsella on oikeus molempiin vanhempiinsa ja heidän tapaamiseensa. Tutkimuksen tulokset osoittavat tällaisen toiminnan hyödyt ja vaikutukset. Us-

koisin, että tällaiseen toimintaan osallistuminen tapahtuu matalammalla kynnyksellä, kuin esimerkiksi tapaamisten järjestäminen lakisääteisten tapaamispalveluiden kautta.

Yksi vapaan sanan kirjoitus on mielestäni koskettava ja kertoo paljon siitä, kuinka suuren ja tärkeän asian äärellä perhesatamatoiminnassa ollaan:

> *Suuri kiitos kaikesta avusta ja siitä, että meille tarjoutui tälläinen mahdollisuus tapaamisiin. Erotilanteessa, ainakin minulla, oli suuri huoli ja tuska siitä, etten pääse tapaamaan lastani ja että menetän hänet. Se, että tyttäreni oppi minut tuntemaan ja että saimme rauhassa muodostaa suhdettamme, oli iloinen asia. Me molemmat kasvoimme tänä aikana paljon ja tiedän itse, että pystymme pärjäämään kahdestaan, tuli eteen sitten mitä tahansa.*

Jatkotutkimuksen aiheeksi soveltuu kyselyllä tai haastattelemalla tapahtuva tutkimus perhesatamatoiminnasta perheluotsien näkökulmasta. Mikä sai heidät ryhtymään vapaaehtoisiksi, mikä on parasta ja mikä haastavinta perheluotsina toimimisessa?

11 POHDINTA

Toteutin opinnäytetyön riittävällä aikataululla, jakaen tekemisen kahteen osaan. Ensin keskityin teoreettisen viitekehyksen kirjoittamiseen keväällä ja syksyllä aloitin tulosten analysoinnin. Teoreettisen viitekehyksen kirjoittamisen koin helpommaksi ja mielekkäämmäksi, sillä tutkimus ja siihen liittyvä teoria olivat minulle uutta asiaa.

Kun kysyin toimeksiantajalta tarvetta kyseiselle työlle, olin positiivisesti yllättynyt, kun minulle kerrottiin, että kyseisestä aiheesta on juuri kysely valmistumassa MLL:n toimesta. Olin ajatellut, että suurin kompastuskiveni olisi juurikin kyselyn luominen.

Opinnäytetyön aloituksen jälkeen minulla oli vielä viimeisiä kursseja suorittamatta ja näistä yksi oli Tutkimus- ja kehittämismenetelmät 2. Kurssilla yhtenä tehtävänä oli luoda kysely Webrpol-ohjelmalla ja sitä tehdessäni huomasin, että kyselyn tekeminen onkin itseasiassa melko yksinkertainen asia. Jos jotain

tekisin tutkimuksessani toisin, suunnittelisin ja tekisin kyselyn itse. Uskon, että tämä olisi lisännyt tutkimuksen luotettavuutta, sillä kysymykset olisivat olleet tutkimussuunnitelmalla perusteltuja. Nyt tämä osio työstä meni väärinpäin, kun ensin luotiin kysely ja sen jälkeen vasta tutkimuskysymykset. Itse tehty kysely olisi myös vähentänyt virheiden mahdollisuuksia tulkinnoissa.

Jos olisin nähnyt valmiin kyselyn vasta edellä mainitun kurssin jälkeen, olisin osannut tarkastella sitä erilaisesta näkökulmasta. Kyselyssä olisi voinut taustatietona kysyä esimerkiksi sitä, mistä toimintaan osallistuneet olivat kuulleet kyseisestä toiminnasta. Tämä olisi voinut auttaa MLL:ää kartoittamaan erilaisia väyliä saada tietoa toiminnasta vanhemmille ja muille lasten läheisille.

Osallistujat olisivat voineet olla muitakin kuin lapsen vanhempia ja jäin pohtimaan miten saatuun aineistoon olisi vaikuttanut, jos vastaajat olisivat olleet muita lasten läheisiä. Osa kysymyksistä liittyy nimenomaan vanhempien välisiin suhteisiin ja erovanhemmuuteen, joten nämä kohdat olisivat jääneet vastaamatta, mikäli vastaajana olisi ollut esimerkiksi lapsen kummi. Lähes valmista opinnäytetyötä läpi käydessäni huomasin myös työn otsikkoon liittyvän seikan: jos vastaajana olisi ollut joku muu kuin lapsen vanhempi, ei nimi ”vanhempien kokemuksia perhesatamatoiminnasta” olisi työlle enää sopinut. Tästä käy ilmi se vahva ennakkoajatukseni siitä, että toimintaan osallistuneista kaikki tulevat olemaan lasten vanhempia ja tutkimuksen kannalta oli onni, että asia olikin näin.

Opinnäytetyön tekeminen on vaatinut ajanhallintaa ja järjestelmällisyyttä, unohtamatta kykyä sietää epävarmuutta. Aiheen mielenkiintoisuus itselle on vaikuttanut paljon työn tekemisen mielekkyyteen. Työtä tehdessäni löysin monia hyviä lähteitä ja aiempia opinnäytetöitä sekä pro -gradu tutkimuksia, joista uskon olevan itselleni hyötyä myös tulevana sosiaalialan ammattilaisena. Tulipa työpaikkani lasten ja nuorten parissa olemaan mikä hyvänsä, uskon kuitenkin olevani tekemisissä lasten ja nuorten kanssa, joilla on taustalla vanhempiensa ero.

Tein opinnäytetyöni yksin ja koin sen itselleni parhaaksi tavaksi. Sain vapaasti pohtia työni sisältöä ja ennen kaikkea aikataulua. Vastuu työstä on myös kokonaan itselläni. Opinnäytetyön tekeminen onkin ollut hyvin opettavaista ja

tuonut esiin seikkoja, joihin osaisin kiinnittää enemmän huomiota seuraavaa tutkimusta tehdessäni. Kaiken kaikkiaan sain kuitenkin mielestäni työn hyvin tehtyä ja vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOY

Cohen, G. & Weitzman, C. 2016. Helping Children and Families Deal With Divorce and Separation. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/138/6/e20163020.full.pdf [viitattu 22.5.2019].

Heikkilä, T. 2014. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi. PDF-tiedosto. Saatavissa: http://www.tilastollinentutkimus.fi/7.RAPORTOINTI/TutkimuksenLuotettavuus.pdf [viitattu 21.1.2020].

Heiskanen, L. 2018. Vanhempien riitaisa suhde tai ero lapselle riskitekijöitä. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/?x17665=7957538 [viitattu 22.5.2019].

Hietanen, P. 2017. Yhteistyövanhemmuuden perusta on vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.slideshare.net/LastensuojelunKeskusliitto/yhteistyvanhemmuuden-perusta-on-vanhempien-vlisess-vuorovaikutuksessa [viitattu 24.5.2019].

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hokkanen, T. 2005. Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylä studies in education, psychology and social reasearch 267. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Karila-Hietala, R. Wahlbeck, K., Heiskanen, T., Stengård, E. & Hannukkala, M. 2018. Mielenterveys elämäntaitona. Mielenterveyden ensiapu 1. 4. painos. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.

Kananen, J. 2011. Kvantti: Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Korppi-Tommola, A. 1990. Terve lapsi – kansan huomen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto 1990. Jyväskylä: Gummerus

KvantiMOTV. 2004. Graafinen esitys. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kuviot/kuviot.html [viitattu 20.1.2020].

Kääriäinen, A. 2015. Lasten auttaminen vanhempien erotessa. Teoksessa: Niemelä, S. & Kääriäinen, A. Millan isä ja äiti eroavat – miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa. 2. uudistettu painos. Helsinki: Libris Oy, 37.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Lakisääteiset tapaamispalvelut vs. Perhesatamat s.a. Mannerheimin Lastensuojeluliitto Kymen piiri. Esite.

Litmala, M. 2002. Lapsen asema erossa. Helsinki: WSOY

Makkonen, M. 2005. Avio- ja avoero pähkinänkuoressa. Käytännön tietoa avio- ja avoeroa suunnitteleville. Helsinki: Art House Oy.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2017. MLL:n strategia. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.mll.fi/tietoa-mllsta/organisaatio/mlln-strategia/ [viitattu 22.5.2019].

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2019a. Kymen piiri. Paikallisyhdistykset. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://kymenpiiri.mll.fi/tietoa-piirista2/paikallisyhdistykset/ [viitattu 16.5.2019].

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2019b. Kymen piiri. Perheen auttaminen erotilanteessa. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://kymenpiiri.mll.fi/eroauttamistyo/ [viitattu 15.5.2019].

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2019c. Kymen piiri. Päämäärät ja toiminta-periaatteet. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://kymenpiiri.mll.fi/tietoa-piirista2/paamaarat-ja-toimintaperiaatteet/ [viitattu 14.5.2019.]

Mäkijärvi, L. 2014. Kahden kodin lapset – Miten tuen lasta vanhempien eros-sa. Jyväskylä: Docendo Oy.

Neuvokeskus. 2013. Vanhemman opas: Tietoa ja tukea lapsiperheen eroon. 2. uudistettu painos. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Niemelä, M. 2018. ERO – koko perheen tunteet pelissä. Mannerheimin las-tensuojeluliitto Kymen piiri. Seminaari Kouvolassa 22.11.2018. PowerPoint-esitys.

Niemelä, S. & Kääriäinen, A. 2015. Lasta suojaavat tekijät. Teoksessa: Nie-melä, S. & Kääriäinen, A. Millan isä ja äiti eroavat – miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa. 2. uudistettu painos. Helsinki: Libris Oy, 50–52.

Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. 3. painos. Helsinki: Kirjapaja.

Oikeusministeriö. 2019. Lapsenhuoltolakiin uudistuksia joulukuun alusta alka-en. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lapsenhuoltolakiin-uudistuksia-joulukuun-alusta-lukien [viitat-tu 15.1.2020].

Paajanen, P. 2007. Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä per-heestä vuosilta 2007 ja 1997. Helsinki: Väestöliitto.

Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 1992–2018. Ti-lastokeskuksen PxWeb-tietokannat. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__perh/statfin_perh_pxt_003.px/table/tableViewLayout1/ [viitattu 24.5.2019].

Perhesatamat s.a. Mannerheimin Lastensuojeluliitto Kymen piiri. Esite. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://kymenpiiri-mll-fi-

bin.directo.fi/@Bin/446929c9374916b18cabe1f1446ebcce/1557915353/application/pdf/742116/Perhesataman_esite_Kla_2019.pdf [viitattu 15.5.2019].

Pruuki, H. 2017a. Hyvä ero lapsen ja nuoren näkökulmasta. Teoksessa: Pruuki, H. & Sinkkonen, J. Lapsi ja ero – eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja Oy, 67.

Pruuki, H. 2017b. Miten lähipiiri voi tukea lasta ja nuorta. Teoksessa: Pruuki, H. & Sinkkonen, J. Lapsi ja ero – eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja Oy, 165–166.

Pruuki, H. 2017c. Vanhemman kymmenen teesiä lapsen ja nuoren tukemiseksi. Teoksessa: Pruuki, H. & Sinkkonen, J. Lapsi ja ero – eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja Oy, 163.

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä – Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannnus.

Ruisma, T. 2018. Erosta selviytyminen ja eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus. Pro gradu- tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104563/1541691672.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 20.5.2019].

Sinkkonen, J. 2017a. Erilaiset liitot, erilaiset erot. Teoksessa: Sinkkonen, J. & Pruuki, H. Lapsi ja ero – eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja, 11.

Sinkkonen, J. 2017b. Lasten asumisjärjestelyt eron jälkeen. Teoksessa: Pruuki, H. & Sinkkonen, J. Lapsi ja ero – eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja Oy, 105.

Sinkkonen, J. 2017c. Miten kertoa erosta lapselle. Teoksessa: Pruuki, H. & Sinkkonen, J. Lapsi ja ero – eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja Oy, 95–99.

Sinkkonen, J. 2017d. Vanhempien eron vaikutukset lapsiin. Teoksessa: Pruuki, H. & Sinkkonen, J. Lapsi ja ero – eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja Oy, 27.

Sinkkonen, J. 2017e. Isä ja lapset eron jälkeen. Teoksessa: Pruuki, H. & Sinkkonen, J. Lapsi ja ero – eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja Oy, 36–38.

Siviilisäädyn muutokset 1990–2017. Tilastokeskuksen PxWeb-tietokannat. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__ssaaty/statfin_ssaaty_pxt_001.px/ [viitattu 24.5.2019].

Sorokin, M. 2014. Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta lapsen huolto- ja tapaamisriidassa – Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkökulma. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto.

Taskinen, S. 2005. Lasten tukeminen erotilanteissa. Teoksessa: Lipponen, P. & Wesaniemi, P. Lapsi ja ero. Helsinki: Kirjapaja Oy, 138–141.

Tattari, A. 2014. Erohuoltajuus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Lapsen vuoroasumisesta molempien vanhempien luona tehtyjen sopimusten määrä kasvoi vuonna 2017. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/-/lapsen-vuoroasumisesta-molempien-vanhempien-luona-tehtyjen-sopimusten-maara-kasvoi-vuonna-2017 [viitattu 23.5.2019].

Terävä, J. & Böök, M-L. 2019. Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen – mitä, miksi ja miten? Teoksessa: Hietanen, P., Keinonen, V. & Kettunen, M. (toim.)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf [viitattu 20.1.2020].

Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/yhteistyovanhemmuus._yhteistyovanhe [viitattu 24.5.2019].

Tilastokeskus s.a. Käsitteet. Perhe. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html#tab1 [viitattu 16.5.2019].

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2014. Perhe ja perhetyö. Teoksessa: Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä – menetelmiä perhetyöhön. 2. painos. Helsinki: Kirjapaja, 13–20.

Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Väestöliitto. 2019. Lapsia suojaavat tekijät. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/suojaavat_tekijat/ [viitattu 7.5.2019].

Warshak R. 2012. Eromyrkky. Kuinka suojella lasta erotilanteessa. Helsinki: Gummerus.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf [viitattu 23.5.2019].

Kyselylomakkeen kysymykset

Olen:

- Lähivanhempi
- Lasta perhesatamassa tavannut vanhempi
- Muu _____
  (esim. isovanhempi, kummi)

Arvioi lapsen ja lapsesta erossa asuvan vanhemman mahdollisuuksia tapaamisiin ennen perhesatamatoimintaan osallistumista.

1. Tapaamisia ei ollut
2. Tapaamisia oli harvoin
3. Tapaamisia oli joskus
4. Tapaamisia oli melko usein
5. Tapaamisia oli usein

Arvioi yhteistyötänne vanhempina ennen perhesatamatoimintaan osallistumistanne.

1. Yhteistyö ei sujunut lainkaan
2. Yhteistyö sujui heikosti
3. Yhteistyö sujui kohtalaisesti
4. Yhteistyö sujui hyvin
5. Yhteistyö sujui erittäin hyvin

Arvioi miten tapaamiset perhesatamissa järjestyivät perhesatamatoiminnan järjestäjän toimesta (esim. tilojen ja aikataulujen osalta)

1. Tapaamisten järjestäminen ei sujunut
2. Tapaamisten järjestäminen oli vaikeaa
3. Tapaamisten järjestäminen sujui kohtalaisesti
4. Tapaamisten järjestäminen onnistui helposti
5. Tapaamisten järjestäminen onnistui aina

Miten ajattelet perhesatamatoiminnan tukeneen lapsen ja lapsesta erossa asuvan vanhemman suhdetta?

1. Ei tukenut lainkaan
2. Tuki suhdetta vähän
3. Tuki suhdetta kohtalaisesti
4. Tuki suhdetta paljon
5. Tuki suhdetta erittäin paljon

Miten ajattelet perhesatamatoiminnan tukeneen teitä yhteisessä ja jaetussa erovanhemmuudessa?

1. Ei tukenut lainkaan
2. Tuki suhdetta vähän
3. Tuki suhdetta kohtalaisesti
4. Tuki suhdetta paljon
5. Tuki suhdetta erittäin paljon

Arvioi yhteistyötänne vanhempina perhesatamatoimintaan osallistumisen jälkeen.

1. Yhteistyö ei suju lainkaan
2. Yhteistyö sujuu heikosti
3. Yhteistyö sujuu kohtalaisesti
4. Yhteistyö sujuu hyvin
5. Yhteistyö sujuu erittäin hyvin

Miten lapset ovat kokeneet perhesatamatoiminnan ja tapaamiset? Onko heiltä tullut kommentteja tapaamisiin liittyen?

_____

_____

Saitko tarvittaessa ohjausta ja tukea MLL:n työntekijältä eli koordinaattorilta?

_____

_____

Saitko tarvittaessa ohjausta ja tukea MLL:n vapaaehtoiselta eli perheluotsilta?

_____

Koetko, että perhesatamatoiminta on auttanut sinua ja perhettäsi erotilanteessa?

- Kyllä
- Ei

Milla tavoin perhesatamatoimintaa voisi mielestäsi parantaa ja kehittää tulevaisuutta ajatellen?

_____

_____

Vapaa sana

_____